

Ο Χύμα Λαός Ξαναχτύπησε

Νώντας Σκυφτούλης

Μεταξύ μας τώρα, σε αυτές τις εκλογές ο ΣΥΡΙΖΑ νίκησε κατά κράτος διαψεύδοντας όλες τις εκτιμήσεις. Κανένα γκάλοπ και καμιά ορθολογική μέτρηση της γνώμης δεν πέτυχαν να προβλέψουν το ποσοστό του 31,5%. Πάλι μεταξύ μας, αυτή η νίκη δεν οφείλεται στους συριζαίους και στο κόμμα, και αυτό είναι κοινή διαπίστωση. Σε ένα κόμμα οργανωτικά μισό από το 2015 με τοπικές φαντάσματα δεν θα τους αντιστοιχούσε ένα τέτοιο ποσοστό και αυτό το γνωρίζουν και οι ίδιοι. Είναι πολύ πιο κάτω η οργανωτική αντιστοιχία ακόμα και με τις δημοτικές εκλογές. Περισσότερο αντιστοιχεί στην κρατικοκομματική και γραφειοκρατική δομή του παρά στα μέλη του. Το γνωρίζουν άλλωστε και οι ίδιοι διότι και σαν άτομα και σαν στελέχη του κόμματος, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που είναι στο Μαξίμου, βρίσκονται με τον μόνιμο φόβο του 3% και αυτός ο φόβος προσγείωσης από τον υπερβατικό τρόπο ζωής και επιβίωσης που ξαφνικά βρέθηκαν πάντα θα υπάρχει· διότι δεν τον κατέκτησαν οργανικά αλλά ό,τι ήρθε τους ήρθε ως μάννα εξ ουρανού.

Μην ακούτε που παριστάνουν τους ηττημένους. Θέλουν να παραστήσουν τη συμπεριφορά μεγάλου κόμματος που χάνει, “και τι πάθαμε, πώς το πάθαμε!” κ.λπ. Δεν έχουν αποκτήσει τον αέρα του πασοκτζή του '80 ή του '90 ή του 2000, αυτόν που λαιμοκοπεί τη Δεξιά είτε είναι κυβέρνηση είτε αντιπολίτευση. Έναν Αλέξη έχουν και τίποτα άλλο σημαντικό. Είναι Αριστεροί οι συριζαίοι που θέλουν να γίνουν αστοί αλλά εδώ τα μεταξωτά βρακάκια δεν φτάνουν, θέλει και το άλλο.

Η τύχη τους χαμογέλασε στις εκλογές γιατί έκανε την εμφάνισή του ο χύμα λαός. Αυτός που φοβάται τη σοβαρότητα, την τάξη, το σύστημα, την ευθύνη και οτιδήποτε σοβαρό, ακόμη και τα ομοιοκατάληκτα συνθήματα. Έβαλε και ένα μεγάλο χέρι ο Σκάι και ο Μαρινάκης και... ντουγκρού ΣΥΡΙΖΑ.

Ο χύμα λαός, αυτή η άλαλη βουβή και ανορθολογική πραγματικότητα, κάνει την εμφάνισή του σε στιγμές που δεν θεωρούνται κρίσιμες για τους άλλους, σε στιγμές που δεν θεωρούνται οριακές για τους άλλους, σε στιγμές που δεν παίζεται κάτι σημαντικό σε πρώτο χρόνο για τους άλλους, αλλά και σε στιγμές που εκ πρώτης όψεως τίποτα δεν μπορεί να ανατραπεί. Και εδώ βρίσκεται η ανορθολογικότητά του. Η εμφάνισή του δεν γίνεται με τυμπανοκρουσίες ούτε με κραυγές. Ο χύμα λαός φοβάται τους σοβαρούς, το τηλεοπτικό πολιτικό οικονομικό πεδίο διαπλοκής, την «αναπτυξη», τις συμμαχίες των ισχυρών του πλούτου, την ορθολογική λειτουργία του συστήματος, την εικόνα της τάξης και της ευπρέπειας. Λειτουργεί απρόβλεπτα, ψηφίζει απρόβλεπτα και καμιά μέτρηση της κοινής γνώμης δεν το ανακαλύπτει. Παλιά, τέλη δεκαετίας του '80, λέγαμε ότι ήταν η φωνή της Ομόνοιας -για να δώσω μια εικόνα στην περιγραφή. Λαϊκίστικο ταμπεραμέντο χωρίς αμφιβολία.

Ο χύμα λαός το 1990 έκανε την εμφάνισή του στις εκλογές, ανατρέποντας όλα τα προγνωστικά, και έδωσε όχι μόνο ανάσα αλλά και την επόμενη προοπτική στο ΠΑΣΟΚ του υπόδικου τότε πρωθυπουργού και των υπουργών του. Ανέβασε τα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ και το διέσωσε για την επόμενη 20ετία, φοβούμενος την τότε συμμαχία Αριστεράς-Δεξιάς. Όμως όλα έχουν αλλάξει από τότε και ο χύμα λαός δεν έμεινε στάσιμος. Δεν είναι πια η φωνή της Ομόνοιας αλλά βρίσκεται πλέον παντού σαν υποκείμενο χύμα και χαμένο, γι' αυτό δεν πρόκειται να το ανακαλύψει καμιά μέτρηση της κοινής γνώμης. Ο χύμα λαός δίνει ώθηση με την παρουσία του αλλά ποτέ δεν θα χρεωθεί νίκη ή ήττα, πράγματα δηλαδή που προβλέπονται.

Την Κυριακή έκανε την εμφάνισή του στις εκλογές και ψήφισε ΣΥΡΙΖΑ χωρίς κανέναν να το περιμένει και έδωσε στον ΣΥΡΙΖΑ μέλλον και χρόνο. Τον ανέδειξε ως μεγάλο νικητή των εκλογών ανατρέποντας όλα τα γκάλοπ σε σχέση με το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ. Δεν είναι ορθολογικό το ποσοστό αυτό (από 23% στο 31% σε ένα μήνα και μάλιστα στον ΣΥΡΙΖΑ) όπως δεν είναι ορθολογικός και ο τρόπος που εμφανίζεται ο χύμα λαός. Φυσικά, αυτός ο λαός δεν

αφορά τον ΣΥΡΙΖΑ ούτε αποτελεί υποκείμενο κανενός. Δεν ανήκει σε κανέναν.

Είναι η παροδική και ενστικτώδης αντίδραση μιας κοινωνίας και κανένας δεν μπορεί να ποντάρει στον χύμα λαό. Έρχεται και φεύγει ξαφνικά.

Κι αν αυτά φαντάζουν σε κάποιους μεταφυσικά είναι γιατί έχουν τον κοινοβουλευτισμό και την κυρίαρχη πολιτική μέσα τους. Το απρόβλεπτο είναι μία **μόνιμη ενδεχομενικότητα**. Άσε που μας έχει τύχει πολλές φορές. Ο ΣΥΡΙΖΑ μπορεί να κάνει τα συνέδριά του, τα κεντροαριστερά του ανοίγματα και άλλα ανέξοδα κούκου, αλλά δεν υπάρχει αντικείμενο για αντιπολίτευση. Ναι μεν ο χύμα λαός του έδωσε ώθηση αλλά δεν μπορεί να τον βοηθήσει άλλο. Πάντως το 4% παραμονεύει, διότι χωρίς κυβέρνηση η παραγωγή πολιτικού έργου έχει εξαντληθεί από τον ΣΥΡΙΖΑ και δεν άφησε τίποτα στο οποίο να μπορεί να κάνει αντιπολίτευση. Τόσο καλός διαχειριστής δεν έχει ξαναπεράσει.

Όμως και η αστική τάξη, που λένε οι Αριστεροί, και το Κράτος, που λέμε εμείς, δεν τον πέταξε σα στημένη λεμονόκουπα· θα τον ξαναχρειαστεί τελικά.

Πάλι εκλογές; Να φτύσουμε από μέσα μας το χτικιό της ανάθεσης

του Γιώργου Κτενά

Με την κοινοβουλευτική ατζέντα να έχει στην κορυφή τις εκλογές της 7ης Ιουλίου, ας πούμε δύο λόγια για τον ΣΥΡΙΖΑ που αναδείχθηκε διαχειριστής κυβερνητικής εξουσίας με

συγκεκριμένους όρους. Με την Αριστερά (παντού στον πλανήτη) παραδοσιακά να κινείται στα όρια σοσιαλδημοκρατίας – ρεφορμισμού, υπήρχε και στην Ελλάδα συγκεκριμένο πεδίο δράσης. Χωρίς κριτική στο κυρίαρχο φαντασιακό ανάπτυξης από τον ΣΥΡΙΖΑ, αποκαλύφθηκαν βαθύτερες αιτίες σύγκρουσης με το υπάρχον, που αφορούν μεταξύ άλλων τη θέσμιση, την ανάθεση, τον κρατισμό· την κυριαρχία των αφαιρέσεων και την πολιτική των αριθμομηχανών και των λογιστών μέσα από γερασμένες θεσμίσεις, που δεν γίνεται να αλλάξουν, επειδή άλλαξαν τα πρόσωπα που βρέθηκαν σε αυτές: υπουργικά γραφεία και αυτοκίνητα υπήρχαν πριν, υπουργικά γραφεία και αυτοκίνητα υπάρχουν και τώρα.

Η θεσμισμένη χρονικότητα του κοινοβουλευτισμού κρατάει χαμηλά τη λαϊκή συνειδητότητα. Αλλά τα κινήματα και η ίδια η κοινωνία δεν πρέπει να εγκλωβίζονται σε θεσμίσεις και κενολογίες της νεωτερικότητας. Η δική τους χρονικότητα και τα προτάγματα δεν επηρεάζονται και δεν πρέπει να επηρεάζονται από ημερομηνίες εκλογών και οτιδήποτε άλλο αναδεικνύει τον ψηφοφόρο – καταναλωτή πολιτικών. Είναι διαφορετική η ατζέντα του κοινοβουλευτισμού, κι εκείνων που επιζητούν αμεσοδημοκρατικές και αυτοδιαχειριστικές λύσεις και κοινωνικό έλεγχο στα κοινά αγαθά (ενέργεια, Πανεπιστήμιο κ.λπ). Τα παραδείγματα στην Ελλάδα είναι αρκετά: Από το αντι-gold κίνημα στις Σκουριές, μέχρι τη ΒΙΟ.ΜΕ., τις κινήσεις για την ενέργεια και το νερό, το κίνημα ενάντια στις εξορύξεις στην Ήπειρο κ.α. Την ώρα που μυρίζει πόλεμος στην κυπριακή ΑΟΖ, η νυν κυβέρνηση περίπου δημιούργησε ιδιωτική ΑΟΖ στη θάλασσα της Κρήτης για τις πετρελαϊκές εταιρείες, με ενοίκιο 200 ευρώ/τετρ. χλμ. ανά έτος χρήσης (δεν υπάρχει κανένα λάθος, αυτό είναι το ποσό).

Η μικροπολιτική στα παράθυρα της τηλεδημοκρατίας δεν μπορεί να έχει σχέση με την πολιτική ατζέντα της κοινωνίας και των κινήματων, όπως αυτή ξεγύμνωσε την αναντιστοιχία του κυβερνητικού από τον (όποιο) κοινωνικό ΣΥΡΙΖΑ: Αν ήθελε καθημερινή και αμφίδρομη σχέση με την κοινωνία για να δώσει τη μάχη του κοινωνικού μετασχηματισμού, έπρεπε ήδη από την εποχή της αντιπολίτευσης να έχει μετατρέψει σε αγωνιστική κοινωνική

δύναμη τα εκλογικά του ποσοστά και να ταύτιζε την κοινοβουλευτική αντιπολίτευση με την κοινωνία.

Υπάρχουν ακόμα όμως εγχειρήματα και φαντασιακά (που για ένα διάστημα ακόμα και ενσωματώθηκαν στις αφηγήσεις του ΣΥΡΙΖΑ) που αναδεικνύουν το Δημόσιο ενάντια στο Κρατικό και το Ιδιωτικό, δίνοντας με αξιοπρεπείς όρους ένα δυνατό σήμα αυτοθέσμησης και αυτοοργάνωσης. Όχι για να εκφράσουν την κοινωνία αλλά για να εκφραστούν μέσα από αυτή, μέσα από τις σύγχρονες ανάγκες της και τις αναγνώσεις που γίνονται σε αυτές. Δεν είναι η απόφαση του Τσίπρα να σπάσει το εμπάργκο στον ΣΚΑΪ, που νοσηματοδοτεί, ούτε το χυδαίο δήθεν απολιτικό προφίλ της Athens Voice, που ξεγυμνώθηκε. Αντίθετα, το Sea Watch3 δείχνει τον δρόμο αυτό το διάστημα και η τολμηρή καπετάνισσά του.

Κλείνοντας, δύο λόγια στους ανθρώπους του κινήματος που χάλασε η ψυχολογία τους με τη συντριβή του ΣΥΡΙΖΑ στις Ευρωεκλογές και την αναμενόμενη ήττα στις βουλευτικές: Η εσωτερίκευση της εκλογικής αντιπροσώπευσης, της ανάθεσης δηλαδή σε τυπική διαδικασία ετερονομίας, καλό θα ήταν σιγά-σιγά να τους απομαγεύσει. Να φτύσουν το χτικιό από μέσα τους και να ανασάνουν ξανά καθαρό αέρα. Στις αστικές δημοκρατίες δεν υπάρχουν αυθόρμητες θεσμικές διευθετήσεις στα ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία. Μόνο πίεση και διεκδίκηση από τα κάτω. Αυτή η πίεση και η διεκδίκηση είναι που φέρνει την αλλαγή και όχι το αν ο κυβερνητισμός είναι δεξιός ή αριστερός. Εντός νεοφιλελευθερισμού, αυτά είναι μόνο για τους τροχονόμους.

Πέρα από τη Μιζέρια των Εκλογών

Αναστάσης Ταραντίλης

Η πραγματικότητα απογύμνωσε τα μεγάλα ιδεολογικά αφηγήματα τόσο της ελεύθερης αγοράς όσο και του υπαρκτού σοσιαλισμού καθώς δεν κατάφεραν να δημιουργήσουν έναν καλύτερο και πιο δίκαιο κόσμο όπως ευαγγελίζονταν. Μετά την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού, πολλοί υποστηρικτές της ελεύθερης αγοράς βιάστηκαν να ανακοινώσουν το τέλος της ιστορίας, να διαπιστώσουν ότι μέχρι εδώ μπορεί να φτάσει η ανθρωπότητα, να υποστηρίξουν ότι μπορεί το σύστημα να μην είναι το πιο δίκαιο αλλά δεν γίνεται να υπάρξει κάτι καλύτερο, να διακηρύξουν ότι ο καπιταλισμός νίκησε και δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική.

Βέβαια οι κοινωνίες είναι ανεξέλεγκτες δημιουργικές δυνάμεις και γι'αυτό έχουν πάντα τον τελευταίο λόγο. Για παράδειγμα, τα Κίτρινα Γιλέκα, ένα από τα κινήματα των τελευταίων ετών που λειτουργούν με αμεσοδημοκρατικές συνέλευσεις πολιτών όπως το Occupy στην Αμερική, οι πλατείες του 11' στην Ελλάδα ή οι πλατείες του 13' στη Βουλγαρία.

Η πρακτική των Κίτρινων Γιλέκων να καταλαμβάνουν διασταυρώσεις και πλατείες έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός διαφορετικού δημόσιου χώρου και χρόνου. Ξεφεύγουν από το καθιερωμένο τρίπτυχο **εργασία-κατανάλωση-ύπνος** και οικοδομούν τις συνθήκες για πολιτικό διάλογο και δράση, στοιχεία απαραίτητα για να αναπτυχθεί η αμεσοδημοκρατική οργάνωση. Λόγω του οριζόντιου τρόπου οργάνωσης το κίνημα των Κίτρινων Γιλέκων εναντιώθηκε στη λογική της ανάθεσης και έτσι, όταν τον Δεκέμβρη του 2018 ο Μακρόν ζήτησε από τα Κίτρινα Γιλέκα να εκλέξουν εκπροσώπους για να συνομιλήσουν με την κυβέρνηση εκείνοι αρνήθηκαν κατηγορηματικά. Μέσα από τις διαδικασίες τους τα Κίτρινα Γιλέκα βιώνουν την πραγματική πολιτική, δηλαδή τη δημοκρατική συμμετοχή ίσων ατόμων τόσο στην απόφαση όσο και

στην υλοποίησή της.

Σε μια εποχή που συνεχώς μας βομβαρδίζουν με ανόητους λόγους για να συμμετάσχουμε στις εκλογές – πχ. ψηφίστε Σύριζα για να μην βγει η Νέα Δημοκρατία, ψηφίστε Μακρόν για να μην βγει η Λεπέν, ψηφίστε Χίλαρι για να μην βγει ο Τραμπ – οφείλουμε να καταλάβουμε ότι οποιοδήποτε πρόσωπο πάρει την εξουσία θα εφαρμόσει την ίδια νεοφιλελεύθερη πολιτική. Το είδαμε με την «πρώτη φορά Αριστερά» στην Ελλάδα, όταν σε μια νύχτα το ΟΧΙ έγινε ΝΑΙ. Το βλέπουμε στην «πρώτη φορά Αριστερά» στο Μεξικό, όπου η κυβέρνηση Ομπραδόρ – της οποίας κάποια μέλη, προτού ανέλθουν στην εξουσία, υποστήριζαν τους Ζαπατίστας – θέλει να υπαρπάξει εδάφη των Ζαπατίστας και των υπόλοιπων ιθαγενικών λαών για να δημιουργήσει τουριστικά θέρετρα και δρόμους.

Απέναντι στη μιζέρια και τα αδιέξοδα των εκλογών, και γενικότερα στη λογική της αντιπροσώπευσης, να βάλουμε μπροστά τη δράση στα κοινά, να φτιάξουμε συνελεύσεις των γειτονιών, των πόλεων, να δημιουργήσουμε ομοσπονδίες αυτών των συνελεύσεων. Να γίνουμε δημιουργικοί και να αρχίσουμε επιτέλους να μιλάμε για αυτά που έχουν σημασία. Η αμεσοδημοκρατική πολιτική δεν είναι κάποια επαναστατική ονειρώξη που δεν πρόκειται να συμβεί ποτέ, συμβαίνει σήμερα στη Ροζάβα, στους Ζαπατιστάς, αλλά και στη λιγότερο εξωτική Γαλλία όπου τα Κίτρινα Γιλέκα προσπαθούν, μέσα από τον θεσμό της Συνέλευσης των Συνελεύσεων να φτιάξουν ένα δίκτυο αμεσοδημοκρατικών συνελεύσεων σε όλη τη Γαλλία.

Είναι ο καιρός πλέον να δούμε ποια είναι όντως τα ρεαλιστικά όρια για μια ουσιαστική αλλαγή. Σίγουρα δεν είναι ρεαλιστική η μεταφυσική πίστη ότι ψηφίζοντας τον σωστό υποψήφιο (ή τουλάχιστον τον λιγότερο κακό) στις εκλογές θα αλλάξει κάτι, ούτε και η πίστη σε κάποιο επαναστατικό κόμμα-πρωτοπορία που κάποια στιγμή σε ένα αφηρημένο μέλλον θα δικαιωθεί και θα αλλάξει τα πάντα.

Ας είμαστε, λοιπόν, ρεαλιστές. Η αμέση δημοκρατία δεν είναι ούτε απάντηση ούτε υπόσχεση αλλά ένας τρόπος να βρούμε

συλλογικά τις δικιές μας απαντήσεις και να δημιουργήσουμε τα δικά μας νοήματα ώστε να οικοδομήσουμε έναν νέο κόσμο, όπου ο άνθρωπος δεν θα κυριαρχεί ούτε πάνω στον άνθρωπο αλλά ούτε πάνω στη φύση.

Προς μία Αναγνώριση της Εκλογικής Αποχής

Ιωάννα-Μαρία Μαραβελίδη

Σήμερα, με τις ματαιωμένες προσδοκίες της λογικής της ανάθεσης αλλά και τον ολοένα αυξανόμενο κυνισμό που επικρατεί ως προς κάθετι πολιτικό, φαίνεται αναγκαία η δημιουργία ενός κοινωνικού μετώπου **πολιτικής εκλογικής αποχής και συνείδησης**. Για να δημιουργηθεί ένας τέτοιος πόλος χρειάζεται να παρουσιαστούν συγκεκριμένες προτάσεις σε σχέση με αυτό, μέσα από ένα οριζόντιο, αμεσοδημοκρατικό κίνημα που προχωρά, πέρα από την αντίσταση και τη στείρα αποχή, στο επόμενο βήμα της ΠΡΟΤΑΣΗΣ.

Στη σύγχρονη ολιγαρχία που ζούμε, οι φωνές των από τα κάτω όχι μόνο δεν ακούγονται, αλλά δεν αναγνωρίζονται κιόλας. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της αποχής, συνειδητής ή μη, το σύστημα επιλέγει να μην καταμετρά στο σύνολο των τελικών αποτελεσμάτων το ποσοστό της αποχής των εγγεγραμμένων εν δυνάμει ψηφοφόρων. Επιλέγει να αποκρύπτει την επιλογή της ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ των πολιτών, οι οποίοι δεν συναινούν και δεν πηγαίνουν στις κάλπες.

Για να αποκτήσει πολιτικό νόημα η αποχή θα πρέπει να απαιτήσουμε την **επίσημη αναγνώριση και καταμέτρησή της στο συνολικό 100% των εκλογικών αποτελεσμάτων**. Ενδεικτικά, να αναφέρουμε πως στις τελευταίες εκλογές το ποσοστό της αποχής

ήταν και πάλι πλειοψηφικό και έφτασε το 42%! Η Ν.Δ., που 'πλασαρίστηκε' ως πρώτη εκλογική δύναμη, αντί του πλαστού 33,1% έλαβε μόλις 18,5%, ενώ ο δεύτερος ΣΥ.ΡΙΖ.Α. πήρε αντί του 23,7% μόλις 13,2%. Εάν συνυπολογίσουμε και τις κοινωνικές ομάδες που ούτως ή άλλως δεν έχουν δικαίωμα ψήφου, όπως οι πρόσφυγες και οι ανήλικοι, τότε τα ποσοστά των κομμάτων καταρακυλούν ακόμη περισσότερο μπροστά στο κοινωνικό σώμα που πραγματικά ζει και κατοικεί σε αυτόν τον τόπο.

Η συνειδητοποίηση αυτού στον κόσμο πιστεύουμε πως μπορεί να έχει άμεσα αποτελέσματα ως προς τη μη-νομιμοποίηση και νομιμότητα του ίδιου του πολιτειακού συστήματος και μπορεί να προκαλέσει μία συζήτηση **περί κοινωνικής νομιμοποίησης** των εκάστοτε κυβερνήσεων. Απαιτείται άμεσα η συνειδητοποίηση από όλη την κοινωνία ότι το σύστημα αυτό κυβερνά με οικτρές μειοψηφίες (ο περισσότερος κόσμος δεν έχει συνειδητοποιήσει έως σήμερα ότι το 100% των αποτελεσμάτων που βλέπει στα Μ.Μ.Ε. είναι μόνο επί των ψηφισάντων) και ότι οι άνθρωποι που βλέπουμε καθημερινά έξω στον δρόμο κατά βάση ΔΕΝ ψηφίζουν.

Ταυτόχρονα βέβαια, και ενώ η αποχή συνεχίζει να μην καταχυρώνεται θεσμικά ως πολιτική στάση, οι ψήφοι μη-ενημερωμένων πολιτών που ρίχνουν ένα τυχαίο ψηφοδέλτιο στην κάλπη, οι ψήφοι ομογενών (που εδώ και δεκαετίες δεν ζουν στη χώρα), καθώς και οι λεγόμενες ψήφοι αντίδρασης, καταμετρώνται κανονικά επηρεάζοντας τις ζωές όλων -όχι πλέον ως απλή αντίδραση αλλά ως κανονικό καθεστώς με τα όλα του...

Ζούμε καθώς φαίνεται το θέατρο του παραλόγου, ή αλλιώς το θέατρο της εξουσίας.

Για να συνεχίσουμε σε αυτή τη συλλογιστική, θα ήταν χρήσιμο να πούμε πως το 2011-2012 τα οριζόντια κινήματα των Πλατειών και το Occupy ήταν αυτά που πρότειναν προς διαβούλευση μέσα από τις συνελεύσεις τους το αίτημα για επίσημη καταμέτρηση της αποχής στα τελικά εκλογικά αποτελέσματα και, **συνεπώς**, τη διεκδίκηση του να μένουν είτε κενές οι βουλευτικές έδρες του κοινοβουλίου που αντιστοιχούσαν στην αποχή, είτε να

συμπληρώνονται κληρωτά από τυχαίους πολίτες ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Επιπλέον, πρότειναν ανάλογα με το μέγεθος της αποχής, οι αντίστοιχες κρατικές βουλευτικές και κομματικές αμοιβές να δίνονται υποχρεωτικά σε οριζόντια, κοινοτιστικά και τοπικά εγχειρήματα για τη δημιουργία δομών και συνελεύσεων σε γειτονιές και δήμους.

Τέλος, είναι αυτονόητο πως από ένα σημείο και πέρα μια υπερβολικά υψηλή αποχή θα πρέπει να μετατρέπει αυτομάτως και συνταγματικά παράνομη τη διαδικασία των εκλογών. Σε περιπτώσεις όπως στις χώρες των Βαλκανίων, και όχι μόνο, τα ποσοστά της εκλογικής αποχής φτάνουν συστηματικά το 70% και 80%! Ταυτόχρονα, ο μέσος όρος συμμετοχής της Ευρώπης στις πρόσφατες ευρωεκλογές ήταν μόλις 50,95%. Να σημειώσουμε εδώ πως ακόμη και σε ένα σωματείο ή σύλλογο να πάει κάποιος, η διαδικασία απόφασης κρίνεται μη έγκυρη αν δεν υπάρχει **«απαρτία»**, ή αλλιώς η συμμετοχή του 50+ ή των 2/3 του σώματος. Αντιθέτως, σε επίπεδο κράτους και αντιπροσωπευτικής «δημοκρατίας» δεν υφίσταται κανένα τέτοιο κατώτατο όριο για την **ελάχιστη απαραίτητη συμμετοχή των πολιτών**. Θεωρούμε αδιανόητο και αποκαλυπτικό για τη φύση της, ούτως ή άλλως ψεύτικης, δημοκρατίας τους το ότι δεν υπάρχει μία τέτοια νόρμα.

Σκεφτόμενοι-ες όλα τα παραπάνω, βλέπουμε πως ένας λόγος των από τα κάτω θα έπρεπε να θέτει στη βάση του αυτά τα ζητήματα. Μία ανάδειξη των παραπάνω θεμάτων μπορεί να δώσει έναν άλλο, πιο ουσιαστικό και πολιτικό, χαρακτήρα στην επιλογή της αποχής και να τοποθετήσει στο επίκεντρο του προβλήματος το διαρκές αμεσοδημοκρατικό και αντιεξουσιαστικό ερώτημα του **«ποιος αποφασίζει;»**.

Κλείνοντας, είναι γνωστό τοις πάσι πως η άσκηση της σημερινής αντιπροσωπευτικής πολιτικής γίνεται κατά κόρον με όρους επαγγελματικής αποκατάστασης, για την εξασφάλιση και καριέρα των εκάστοτε υποψηφίων, που το τελευταίο που τους νοιάζει

είναι μία πολιτική αλλαγή (βλ. τον πρόσφατο τεράστιο αριθμό υποψήφιων δημοτικών συμβούλων). Είναι καιρός να αποφασίσουμε πως κανενά σοβαρό κοινωνικό σύστημα δεν μπορεί να στηρίζεται σε αισθήματα πίστης και υπόσχεσης, σε λέξεις χωρίς μνήμη και ευθύνη. Αντ' αυτού, συνεχίζουμε να παλεύουμε για έναν κόσμο αυτεξούσιων ατόμων, που είναι λέκτορες των λέξεων και πράττοντες των πράξεων, με δικαίωμα και υποχρέωση όλων στην άμεση συμμετοχή στις αποφάσεις.

Η αναγνώριση της αποχής, και τα θέματα που συνακόλουθα ανοίγει, είναι μια στιγμή αυτού του πολιτικού αγώνα.

Με εκατομμύρια νεκρούς Δον Κιχώτες... (Από «Τα κεραμίδια στάζουν» του Χρόνη Μίσσιου)

Χρόνης Μίσσιος, 1991, σελ. 73-76, *«Τα κεραμίδια στάζουν»*

«Τα κόμματα μας τελείωσαν, Μιχάλη. Χωρίστηκαν κι αυτά σε κεφάλι και κορμί, σε αρχηγούς και οπαδούς. Μόνο όσοι γουστάρουν να ασκούν εξουσία και να εξουσιάζονται, όσοι νοιώθουν μοναξιά και ανασφάλεια, ανήκουν πλέον στα κόμματα, από κοινωνικές εκφράσεις έγιναν κοινωνικά εκτοπλάσματα. Δεν διακονούν την κοινωνία, δεν την απελευθερώνουν, επιβλήθηκαν στην κοινωνία και την δολοφονούν.

Είναι πολύ εύκολο, ξέρεις, και αφάνταστα ανακουφιστικό, να εκχωρείσαι, να απαλλάσσεσαι από πάσαν ατομικήν ευθύνην. Κι εδώ που τα λέμε, τα αδιέξοδα όπου μας οδήγησαν - και που με κομπασμό τα ονομάζουν «πολιτισμό» – οι επιλογές του ανθρώπου, εξαντλούνται ανάμεσα στον αφηρημένο λόγο του αρχηγού, που καλύπτει όλη την τραγικότητα και την κτηνωδία της

πραγματικότητας, στη λατρεία των συμβόλων, στο ανάκλιτρο του ψυχαναλυτή και στο ζουρλομανδύα...

Η απόλυτη ταύτιση της εξουσίας -σκοπών, μέσων και μεθόδων- με μοναδικό σκοπό πώς θα κατακτήσουν μεγαλύτερο κομμάτι εξουσίας και περισσότερους οπαδούς, πώς θα βάλουν τις «μάζες» να δουλέψουν καλύτερα, κατατρώνοντας τα σωθικά τους και δολοφονώντας τη μήτρα που της γέννησε, είναι η κοινή τους συνισταμένη...

Το όνειρο εκατομμυρίων ανθρώπων που βίωσαν την πιο βάρβαρη εξουσία των πιο υψηλών ιδανικών: ένα μπουκάλι κόκα κόλα... Γεμίσαμε από λέξεις που δεν κοστίζουν τίποτα πια, μαρμαρωμένες στο παρελθόν από την κακιά μάγισσα της εξουσίας. Ποιος θα τις λευτερώσει; Ποιος θα τις αναστήσει; Ποιος θα τις καθαρίσει από τον τρόμο, την οδύνη και την απάτη;... Γεμίσαμε από «επαναστάτες» – είναι της μόδας, βλέπεις, δεν κοστίζει τίποτα. Μα όταν μια ζωή η μόνη σου έγνοια είναι πώς θα λαδώνεις την προπέλα που σου βάλανε στον κώλο το σύστημα και οι αρχηγοί, είσαι ένα πια...

Ποιος θα πληρώσει την πίκρα των κομμουνιστών, που μπροστά στον τάφο, δεν έχουν ένα τοπίο να ακουμπήσουν την τρυφερότητά τους;... Μερικοί βολεύτηκαν: «Δεν φταίνε οι ιδέες, μα οι συνθήκες». Μάλιστα. Εν ονόματι του μαρξισμού και του «επιστημονικού σοσιαλισμού». Καημένε Προυντόν, καημένε Όουεν, καημένε Μπακούνιν και όλοι εσείς που δεν σας επιτρέψαμε να φέρετε στην επανάσταση το άρωμα της ευαισθησίας, της φαντασίας και του παραλόγου...

Όχι, δεν ανήκω πουθενά, ούτε ψηφίζω πια. Δεν έχω να δώσω λόγο σε κανέναν, δε θέλω να είμαι αρεστός σε κανέναν, μιας και δε θέλω να πείσω κανέναν, δε θέλω να σώσω κανέναν, δε θέλω καμία νίκη. Είμαι ευτυχής. Δεν έχω καμία πρόταση, δε φοβάμαι καμία απόρριψη, παρά μόνον εκείνη στα μάτια των γυναικών... Μπα, μη θαρρείς πως είμαι λεύτερος. Άλλωστε, ούτε ξέρω πια τι θα πεί η λέξη που στ' όνομά της θυσιάστηκαν τα υψηλότερα συναισθήματα, αλλά που κάθε αγώνας για την κατάκτησή της παγίωνε την

αναίρεσή της, εμποδώνοντας, όλο και πιο αποτελεσματικά, όλο και πιο πλατιά, την εξουσία μέσα στην κοινωνία.

Θα ρρώ πως δεν μπορούμε να μιλάμε πια για ελευθερία, αλλά για μια απελευθέρωση... Ναι... πρέπει να αποκαταστήσουμε τη ζωή μέσα μας. Χωρίς μια βαθιά επανάσταση του είναι μας, αν δεν ξεράσουμε όλη τη φιλοσοφική και ιδεολογική σαβούρα που μας τάϊσε ο «πολιτισμός», δεν πρόκειται να πετάξουμε προς πουθενά... Μην περιμένεις, σου είπα, δεν έχω καμία πρόταση, ούτε γλώσσα να σου μιλήσω. Ένα νεκροταφείο ο λόγος, οι λέξεις με προδίδουν, με παραπέμπουν ξανά στο παρελθόν, στις λογικές κατασκευές του οράματος. Αλλά εμείς ποτέ δεν υπήρξαμε «λογικοί», ποτέ δεν ήμασταν ωφελιμιστές. Γιατί, τότε, τι σκατά ζητάγαμε στα μουντρούμια, στα βασανιστήρια και στα εκτελεστικά αποσπάσματα, χωρίς να πιστεύουμε στο ουρί του παραδείσου; Εμείς, οι υπερασπιστές της ευτυχίας και λάτρεις της ζωής και της ελευθερίας; Γιατί δεν κάναμε και μείς τον κοριό, ώσπου να 'ρθει η μέρα να μας θάψουνε να ησυχάσουμε;...

Όχι! Εμείς που φτάσαμε ως τα έσχατα, πρέπει να ζορίσουμε το μυαλό και το κορμί μας να φτάσει ως την ύψιστη τρέλα της απόλυτης άρνησης, και μέσα από τη φωτιά της εσωτερικής μας αντίστασης να αναστήσουμε την αισθαντικότητά μας, το νόημα και τον αισθησιασμό της ζωής μας... Μπορούμε να το κάνουμε; Να επαναπροσδιορίσουμε τις αξίες της ζωής μας; Ιδού το μέγα φιλοσοφικό ερώτημα της εποχής μας...

Χιλιάδες εξεγέρσεις, επαναστάσεις, πολέμοι, πραξικοπήματα, μεταρρυθμίσεις, τεχνολογικές επαναστάσεις, και η ζωή μας κατάντησε μια τραγική περιπέτεια μέσα στην κρεατομηχανή της εξουσίας. Απολέσαμε το «υπαρξιακό μας πρόβλημα», που θα μας βοηθούσε να επαναστατήσουμε ή να τρελαθούμε. Το αίτημα της ατομικής μας ολοκλήρωσης, της εμπραγμάτωσης, της αισθησιακής και συναισθηματικής μας αρμονίας, γίνεται όλο και πιο ανέφικτο, όλο και πιο συρρικνωμένο... Δεν είναι πια δυνατόν να συνεννοηθούμε με ιδεολογίες, αλλά μέσα από την ατομική συμπεριφορά και πράξη, τη συλλογική μας συν-κοινωνία, τη συνεργασία, τη συλλογική μας συν-αρμονία, την ατομική μας συν-

διαφορετικότητα. Ο λόγος, εσωτερικά φαγωμένος, όπως και η ζωή μας, δεν είναι πια ικανός για συν-κοινωνία.

Οι λέξεις χωρίς μνήμη και ευθύνη, σέρνονται στην καθημερινότητα, κουρέλια χωρίς σώμα, που τα παίρνει ο άνεμος, όπως τις ξεσκισμένες αφίσες των κομμάτων και των σωματείων... Δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε διαφορετικά, παρά μόνο μέσα από την αγάπη, την τρυφερότητα του χαδιού, το ερωτικό μας βλέμμα. Από την επαφή μας με τη γη, με τη φύση, θα ξαναγεννηθεί ο καινούριος λόγος της ατομικής ευθύνης και μνήμης.

– Άρα έχεις πρόταση...

– Όχι, μα θαρρώ πως μια μέρα θα ξανανταμώσουμε και με τον εαυτό μας, και με τον διπλανό μας, και με τον κόσμο... Σκέφτομαι πως η κινητήρια δύναμη της ζωής είναι η αναζήτηση της χαράς, της ηδονής, της απόλαυσης. Αυτό το βλέπεις με την πρώτη ματιά γύρω στη φύση, αν τα μάτια σου είναι ακόμα κατοικημένα από τις αισθήσεις. Ζωή, ηδονή, χαρά θάνατος, είναι μια αδιατάρακτη ταυτότητα, κι αυτό είναι ένας σημαντικός λόγος αισιοδοξίας...

Το λάθος των επαναστατικών κινημάτων ήταν πως αναζήτησαν τις νέες πολιτισμικές αξίες σ' έναν πυρήνα δυστυχίας. Δεν ξέρω αν με καταλαβαίνεις, μα θέλω να πώ πως, αντί να κηρύξουμε την απόλαυση της ζωής, κηρύξαμε την ισότητα στα καταναλωτικά αγαθά. Αντί την απελευθέρωση από την πολυπλόκαμη εξουσία, την ελευθερία του συνέρχεσθαι... Έτσι, από επαναστατικοί καταλύτες γίναμε απόστολοι-εξουσία του κερατά. Η αναζήτηση αυτής της «ευτυχίας» μας οδήγησε στην ίδια αντίληψη για τη ζωή, στον ίδιο τρόπο σκέψης και τρόπο ζωής, με τον καπιταλισμό, που θέλαμε να ανατρέψουμε.

Ήταν φυσικό λοιπόν, ύστερα από μια δραματική και τραγική περιπλάνηση, να ξανανταμώσουμε με τον καπιταλισμό, και μάλιστα ως υπανάπτυκτοι ή ξεπεσμένοι πρίγκηπες, αλλά με εκατομμύρια νεκρούς Δον Κιχώτες που, ποιος ξέρει, ίσως τούτη τη στιγμή τα θαμμένα κοντάρια τους πετάνε τα πρώτα βλαστάρια τους μέσα στη γη... Αλλιώς... δες τα, αν αφαιρέσεις τις λέξεις και τα συνθήματα,

όλα τα άλλα είναι απελπιστικά όμοια... Μα τι περιμένεις, σαν ο Μάρξ, που ήθελε να λευτερώσει τον κόσμο, δεν μπόρεσε να λευτερώσει τον εαυτό του... Το ξέρεις δα πως ήταν «μοίχος», γαμούσε κρυφά την υπηρέτριά του, δηλαδή και αφεντικό με δούλα και υπόδουλος στην παντρεία... Μα πώς αλλιώς, αφού στην φιλοσοφική του ανάλυση «ξέχασε» το «συνουσιάζομαι άρα υπάρχω» και το αντικατέστησε με την μαλακία του Καρτέσιου: «σκέφτομαι άρα υπάρχω...». Κι αφού μόνο εμείς «σκεφτόμασταν», εμείς υπήρχαμε, κι όσο σκεφτόμασταν, τόσο χάναμε την επαφή μας με τη ζωή...»

Η Αντιπροσωπευτική Ολιγαρχία & η Δημοκρατία

Αλέξανδρος Σχισμένος

Ο Αλέξης Τσίπρας, απευθυνόμενος στην Κ.Ε. του ΣΥΡΙΖΑ, διατύπωσε με μία φράση το δίδαγμα της εκλογικής του ήττας: «δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ποιοι είμαστε, ποιους εκπροσωπούμε και για ποιους παλεύουμε». [\[1\]](#) Ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στα τρία ερωτήματα.

Η μία ερμηνεία, ας την πούμε κυριολεκτική ή εμπειρικά αντιπροσωπευτική, θα ήταν:

- Ποιοι είναι; Η Κ.Ε. του ΣΥΡΙΖΑ.
- Ποιους εκπροσωπούν; Το κόμμα ΣΥΡΙΖΑ.
- Για ποιους παλεύουν; Για τα συμφέροντα του κόμματος.

Ασφαλώς, οι ίδιοι θα ήθελαν να δώσουν μία διαφορετική απάντηση στις 2 τελευταίες ερωτήσεις. Θα ήθελαν π.χ. να πουν ότι εκπροσωπούν τα μεσαία και χαμηλά κοινωνικά στρώματα και ότι παλεύουν για τα συμφέροντα του «λαού» ή της «χώρας». Ήδη

περνάμε σε ένα δεύτερο επίπεδο αντιπροσώπευσης, συμβολικό ή μεταφορικό, πέραν του πρώτου, του εμπειρικά αντιπροσωπευτικού. Μα δεν γίνεται να περάσουμε στη δεύτερη αντιπροσώπευση, εγκαταλείποντας την πρώτη, την κομματική, που συγκροτεί την πολιτική ταυτότητα, τον ταυτοτικό πυρήνα του κομματικού μηχανισμού.

Η δεύτερη πρέπει να επισυναφθεί στην πρώτη, καταρχήν αυθαίρετα και έπειτα και τυπικά, μέσω της εκλογικής διαδικασίας. Διότι στην εκλογική διαδικασία της αντιπροσωπευτικής ολιγαρχίας το κόμμα προηγείται του προσώπου ή μάλλον το πρόσωπο πάντα διαμεσολαβείται από το κόμμα. Βέβαια, η εκλογική διαδικασία πάντοτε αναδεικνύει μία μειοψηφία ψηφοφόρων που νομιμοποιούν ή «επισυνάπτονται» στα μέλη του κόμματος. Όμως σε περίπτωση εκλογικής αυτοδυναμίας, το κόμμα αναλαμβάνει την πολιτική εξουσία της διακυβέρνησης του κράτους εν ονόματι της αφηρημένης ολότητας του «λαού/Έθνους».

Αυτό το ενδιάμεσο επίπεδο αντιπροσώπευσης, που παρεισφρέει ανάμεσα στην **εμπειρικά αντιπροσωπευτική** (το κόμμα, που έχει ολομέλεια) και τη **συμβολικά αντιπροσωπευτική** (ο «λαός/Έθνος», που αποτελεί αφηρημένη πηγή εξουσίας) είναι το εκλογικό, που έχει συγκεκριμένη εμπειρική διακρίβωση (είναι μετρήσιμο) αλλά αφηρημένη γενική αναφορά (εν ονόματι του λαού).

Όμως η ερμηνεία που δώσαμε μέχρι τώρα στα λόγια του Τσίπρα δεν λαμβάνει υπόψιν το ποιος μιλάει. Αν η απάντησή μας συμπεριλάβει τον ομιλητή, μπορούμε να δώσουμε μια επιπλέον διάσταση.

Ας μιλήσουμε ξανά κυριολεκτικά:

- Ποιος μιλάει; Ο πρωθυπουργός του ελληνικού κράτους.
- Ποιον εκπροσωπεί; Την ελληνική κυβέρνηση.
- Για ποιον παλεύει; Για τα συμφέροντα του ελληνικού κράτους.

Ασφαλώς ανάμεσα στο κράτος και το κόμμα υπάρχει μια θεσμική διάσταση. Όμως οι δύο ερμηνείες μας είναι συμπληρωματικές. Πώς

γεφυρώνεται στο ίδιο πρόσωπο η θεσμική απόσταση ανάμεσα στον Πρόεδρο ενός Κόμματος και στον Πρωθυπουργό ενός κράτους; Μέσω της κοινής αναφοράς στην αφηρημένη γενικότητα του «λαού», στο δεύτερο, συμβολικό πεδίο αντιπροσώπευσης, που διαμεσολαβείται από το ενδιαμέσο, το εκλογικό.

Διαπιστώσαμε μέχρι τώρα τρία επίπεδα αντιπροσώπευσης, ξεκινώντας από τα πρόσωπα του κομματικού μηχανισμού. Σε κάθε επίπεδο η αντιπροσώπευση γίνεται πιο αφηρημένη και μεγαλύτερο εύρος δικαιοδοσίας αποδίδεται σε λιγότερο αριθμό ατόμων αναλογικά με τα ενδιαφερόμενα σύνολα πληθυσμών. Σε κάθε στάδιο η αντιπροσώπευση γίνεται πιο έμμεση, συνεπώς η δομή της στενεύει στην κορυφή. Κάθε ανώτερο επίπεδο έχει μεγαλύτερη εξουσία και λιγότερες υποχρεώσεις. Αυτό είναι λογικό, καθώς και το κόμμα και το κράτος αποτελούν ιεραρχικές δομές, δομές όπου η ροή της πληροφορίας ενισχύει την κορυφή.

Από τη βάση στην κορυφή φτάνουν αποκλειστικά πληροφορίες, από την κορυφή προς τη βάση έρχονται αποκλειστικά εντολές.

Καθώς όμως αλλάζουμε επίπεδο, η αντιπροσώπευση γίνεται πιο έμμεση, πιο ασταθής, πιο γενική και τείνει να αποκρύψει τις ιδιαίτερες αποκλίσεις και συγκρούσεις που κρύβονται ανάμεσα. Τείνει να τις ομαλοποιήσει, συγκαλύπτοντας ή καταπιέζοντάς τις. Εντάσεις οριζόντιες, ανάμεσα στα κατώτερα και τα ανώτερα πεδία αντιπροσώπευσης, αλλά και εντάσεις κάθετες, ανάμεσα στον κομματικό μηχανισμό της εφήμερης κυβέρνησης και τον κρατικό μηχανισμό της γραφειοκρατικής διοίκησης. Συγκρούσεις ανάμεσα στο κόμμα και την κυβέρνηση, το κόμμα και το κράτος, την κυβέρνηση και την κοινωνία.

Πέρα από τη βία, ο μηχανισμός εξουδετέρωσης των κοινωνικών συγκρούσεων, ο μηχανισμός σταθεροποίησης της ρητής εξουσίας είναι ο μηχανισμός αντιπροσώπευσης. Διότι οι κοινωνικές συγκρούσεις ξεπηδούν από την κοινωνική εκμετάλλευση, την καταπίεση και την αλλοτρίωση που αποτελούν συνάμα τις συνθήκες ύπαρξης της ολιγαρχίας. Τα διάφορα κομματικά κέντρα εξουσίας

δεν μπορούν να διεκδικήσουν την κεντρική κρατική εξουσία στο όνομα των δικών τους μόνο συμφερόντων, ούτε η κρατική εξουσία μπορεί να ασκηθεί μόνο στο όνομά του κράτους. Διότι η εξουσία στοχεύει στην καθολική αντιπροσώπευση, Η εξουσία τείνει να επεκτείνεται, όπως θυμίζει ο Θουκυδίδης και ένα κράτος καταλαμβάνει όλο τον εσωτερικό πολιτικό χώρο απόφασης στα όρια που του επιβάλλουν τα άλλα κράτη.

Στα ολοκληρωτικά κράτη και τις μονοκομματικές δικτατορίες η αντιπροσώπευση γίνεται απόλυτη και αδιαμφισβήτητη, το κράτος και το κόμμα ταυτίζονται, οι εκλογές είναι νοθευμένες. Οι αντιφρονούντες διώκονται, κηρύσσονται «εχθροί του Λαού/Έθνους». Δηλαδή η καταμέτρηση είναι ψεύτικη. Και όμως γίνονται εκλογές. Μόνο στις παραδοσιακές κληρονομικές μοναρχίες, τις απολυταρχίες και τις θεοκρατίες δεν γίνονται εκλογές. Αυτό συμβαίνει διότι στις παραδοσιακές μοναρχίες, τις απολυταρχίες και τις θεοκρατίες η εξουσία πηγάζει από τον θεό. **Στις συνταγματικές μοναρχίες γίνονται εκλογές.**

Η ανάγκη αντιπροσώπευσης διατηρείται, έστω σαν τελετουργικό.

Στα φιλελεύθερα ολιγαρχικά κράτη η αντιπροσώπευση είναι εναλλασσόμενη ανάμεσα σε διακριτά κέντρα εξουσίας, το κράτος διακρίνεται από τα κόμματα και οι εκλογές είναι πραγματικές. Δηλαδή η καταμέτρηση είναι αληθής.

Σε όλες τις περιπτώσεις, το εκλογικό αποτέλεσμα νομιμοποιεί και ενεργοποιεί τη συμβολική ταύτιση των τριών πεδίων αντιπροσώπευσης, του εκλογικού σώματος, του κόμματος και του κράτους, σε μία ομάδα πολιτικής εξουσίας, το υπουργικό συμβούλιο.

Βέβαια, το εκλογικό αποτέλεσμα βγάζει Κοινοβούλιο, όχι κυβέρνηση. Η κυβέρνηση θα εκλεγεί από έναν ακόμη πιο στενό αριθμό προσώπων, τις ηγεσίες των εκλεγμένων κομμάτων. Έτσι, προσθέτοντας ένα ακόμη επίπεδο αντιπροσώπευσης, τέταρτο, σύμφυση των υπολοίπων τριών, φτάνουμε στον πραγματικό φορέα της πολιτικής εξουσίας, το υπουργικό συμβούλιο και τον

πρωθυπουργό.

Που κυβερνούν κάθε υπήκοο ξεχωριστά εξ ονόματος μίας αφηρημένης γενικότητας, του «λαού», της οποίας η μόνη διαπιστωμένη και μετρήσιμη πράξη συμβαίνει άπαξ σε κάθε εκλογική αναμέτρηση μέσω μίας μειοψηφίας πραγματικών εκπροσώπων, των ψηφοφόρων, των οποίων η πραγματική πράξη, η ψήφος, θα συμψηφισθεί, θα γενικευθεί, θα μετατραπεί σε δεδομένο που νομιμοποιεί όλα τα επόμενα τέσσερα επίπεδα αντιπροσώπευσης.

Η κορυφή της πυραμίδας, το υπουργικό συμβούλιο αποτελεί την προσωρινή, ρητή κεφαλή του ιεραρχικού μηχανισμού του κράτους. Αυτοί είναι τα πραγματικά πρόσωπα που θα πάρουν τις πραγματικές πολιτικές αποφάσεις και θα ορίσουν τους νόμους που θα καθορίσουν τη ζωή της κοινωνίας.

Τι γίνεται όμως με την περίφημη διάκριση των εξουσιών; Πέρα από απλώς τυπική, δηλαδή περιγραφική, διάκριση των τομέων του κράτους και της εκάστοτε δικαιοδοσίας, δεν υφίσταται ουσιαστικά εν τοις πράγμασι. Ας ακούσουμε έναν, όχι επαναστατικό, αλλά συντηρητικό θεωρητικό, τον Παναγιώτη Κονδύλη:

“Η διαμόρφωση τού θεσμού τού ύπουργικού συμβουλίου, τό όποιο στηρίζεται στην πλειοψηφία τού νομοθετικού σώματος καί συνάμα ήγείται τής έκτελεστικής έξουσίας, υπέσκαπτε ήδη τόν χωρισμό τών έξουσιών [...] Η ισχυρότερη κομματική ήγεσία δεσπόζει έτσι στό κοινοβούλιο, αυτή έλέγχει τήν έκτελεστική έξουσία καί αυτή επίσης ορίζει, άμεσα ή έμμεσα, τή σύνθεση καί τίς δικαιοδοσίες τής δικαστικής. Οί έλεγχοι καί οί ισορροπίες οφείλονται, άν ύφίστανται, πολύ περισσότερο στή λειτουργία τού ρητού ή σιωπηρού κομματικού παιγνιδιού παρά σε γενικές κι άφηρημένες θεσμικές καί συνταγματικές ρυθμίσεις.” [\[ii\]](#)

Δεν χρειάζονται άλλες αποδείξεις γι' αυτό από τα πρωτοσέλιδα όλων των εφημερίδων και το επίκαιρο πολιτικό «δράμα» της επιλογής της δικαστικής ηγεσίας. Είναι μια επιλογή της

κυβέρνησης με τη συνδρομή της Βουλής, στην οποία το κυβερνών κόμμα κυριαρχεί.

Βλέπουμε πως οι εκλογές γίνονται ο μηχανισμός νομιμοποίησης και ενοποίησης δύο διακριτών, μα συμπληρωματικών, ιεραρχικών δομών. Του κράτους και του κόμματος. Είναι πυραμιδικές οργανώσεις, στις οποίες κάθε ανώτερο επίπεδο έχει και μεγαλύτερη εξουσία διατύπωσης εντολών και κάθε κατώτερο έχει μεγαλύτερη ευθύνη εκτέλεσης των εντολών. Δεν είναι οι μόνοι ιεραρχικοί μηχανισμοί στην σύγχρονη κοινωνία. Παρόμοια δομή έχουν οι ιδιωτικές καπιταλιστικές επιχειρήσεις, οι επιμέρους υπηρεσίες του κράτους, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, οι οικονομικοί τραπεζικοί μηχανισμοί.

Όμως, είναι οι μηχανισμοί που μονοπωλούν τη ρητή πολιτική εξουσία. Και λειτουργούν αλληλοσυμπληρωματικά, το μονοπώλιο εξουσίας του κράτους νομιμοποιείται από το ολιγοπώλιο αντιπροσώπευσης των κομμάτων. Είναι, επίσης, παρασιτικοί μηχανισμοί που αναπαράγουν τον εαυτό τους. Τέλος, είναι μηχανισμοί επεκτατικοί, των οποίων η δικαιοδοσία και η λειτουργία εκτείνεται ρητά πέρα από τα τυπικά όριά τους, μέχρι να συναντήσουν κάποιο εξωτερικό όριο.

Αν συμφωνούμε με τα διδάγματα της ιστορικής εμπειρίας, μπορούμε να συμφωνήσουμε πως η παραπάνω περιγραφή είναι η περιγραφή ενός ολιγαρχικού πολιτεύματος. Ολιγαρχικές είναι οι δομές αντιπροσώπευσης, στενεύουν προς την κορυφή, μονοπωλιακή η κυβερνητική εξουσία και ιεραρχικοί οι μηχανισμοί που διεκδικούν αυτή την εξουσία.

Η δημοκρατία πού βρίσκεται;

Στη στιγμιαία ρίψη της ψήφου του κάθε ψηφοφόρου, μία κίνηση που ήδη εκπροσωπεί όχι μόνο τον ίδιο, αλλά και τη γενικότητα «λαός/Έθνος»; Γίνεται κατ' αυτό τον τρόπο το πολίτευμά μας δημοκρατία, δηλαδή εξουσία του δήμου, εξουσία των πολιτών;

Καταρχάς, τι σημαίνει «δημοκρατία»; Τι σήμαινε στην καταγωγή της η λέξη το έχει διατυπώσει ο Αριστοτέλης:

«Η δημοκρατία προέκυψε από την ιδέα ότι όσοι είναι ίσοι από κάποια άποψη είναι ίσοι απολύτως. Όλοι είναι εξίσου ελεύθεροι, επομένως ισχυρίζονται ότι όλοι είναι ελεύθεροι απολύτως ... Το επόμενο βήμα είναι όταν οι δημοκράτες, με το σκεπτικό ότι είναι όλοι ίσοι, ζητούν την ίση συμμετοχή σε όλα» (Πολιτικά, 1301a)

Συνεπώς εδώ έχουμε μία πρώτη διαφορά της δημοκρατίας από την ολιγαρχία. **Στη δημοκρατία, η ισότητα είναι προϋπόθεση της ελευθερίας.**

Ο Αριστοτέλης γνώριζε ότι η ελευθερία συνεπάγεται την ισότητα και η ισότητα την ελευθερία, όπως εξάλλου το γνώριζαν όλοι οι αρχαίοι. Παρομοίως οι ρήτορες. Ο Λυσίας θεωρεί χαρακτηριστικό στοιχείο της δημοκρατίας την ισότητα, «ίσον έχει άπαντας» (Λυσ. 2, 56) ενώ ο Αισχίνης αντιπαραθέτει την άδικη και άνιση πολιτεία, στην ίσην και έννομον πολιτεία. Ο Ισοκράτης καταγγέλλει ως δεινότατον, ως το μεγαλύτερο κακό, την ανισότητα: «Γιατί θα ήταν το πιο φοβερό απ' όλα, ενώ η πόλη έχει δημοκρατικό καθεστώς αν δεν απολαμβάνουμε όλοι τα ίδια δικαιώματα». (Ισοκ. Κατά Λοχίτου, 20)

Συναφής με αυτό είναι ο **Αριστοτελικός ορισμός του πολίτη:**

«Ο πολίτης δεν είναι πολίτης με κριτήριο το ότι είναι εγκατεστημένος σε έναν συγκεκριμένο τόπο [γιατί και μέτοικοι και δούλοι μοιράζονται (με τους πολίτες) έναν κοινό τόπο], ούτε (είναι πολίτες) αυτοί που (από όλα τα πολιτικά δικαιώματα) έχουν μόνο το δικαίωμα να εμφανίζονται στο δικαστήριο και ως εναγόμενοι και ως ενάγοντες [γιατί το δικαίωμα αυτό το έχουν και όσοι μοιράζονται (έναν τόπο) χάρη σε ειδικές συμφωνίες]. ... Με την ακριβέστερη σημασία της λέξης με τίποτε άλλο δεν ορίζεται τόσο ο πολίτης παρά με τη συμμετοχή του στις δικαστικές λειτουργίες και στα αξιώματα. ... Τι είναι λοιπόν ο πολίτης, από αυτά γίνεται φανερό· σε όποιον δηλαδή υπάρχει η δυνατότητα να μετέχει στην πολιτική και δικαστική εξουσία λέμε ότι είναι πια πολίτης της συγκεκριμένης πόλης και πόλη από την άλλη είναι, για να το πούμε γενικά, το

σύνολο από τέτοια άτομα, που είναι αρκετό για την εξασφάλιση της αυτάρκειας στη ζωή τους». (Πολιτικά Γ' 1, 3-4/6/12).

Αυτός ο ορισμός είναι παρωχημένος, άραγε; Πάντως, διδάσκεται στη Γ' Λυκείου σήμερα. Ας δούμε και έναν ακόμη ορισμό της δημοκρατίας από τον Αριστοτέλη, που δεν διδάσκεται:

«η δημοκρατία υφίσταται όταν οι ελεύθεροι και οι άποροι που είναι πολλοί ασκούν την κυρίαρχη εξουσία, ενώ ολιγαρχία όταν ασκούν την κυρίαρχη εξουσία οι πλούσιοι που είναι λίγοι» (Πολιτικά Δ' 1290b).

Συνεπώς, στη δημοκρατία δεν υπάρχει συγκάλυψη και απόκρυψη της κοινωνικής σύγκρουσης, αλλά κοινωνικός έλεγχος του πλούτου και της οικονομίας. Ακόμη και στην αρχαιότητα, όταν το ζήτημα του οικονομικού ανταγωνισμού δεν έθετε υπό αμφισβήτηση την παραγωγική δομή ή την ιδιοκτησία, η δημοκρατία των ίσων είναι επίσης εναντίωση στην εξουσία των πλουσίων. Οι σύγχρονες δημοκρατικές μορφές, οι Κομμούνες, τα Εργατικά Συμβούλια, οι ελεύθερες κοινότητες βάθυναν το ζήτημα της πολιτικής ισότητας ζητώντας την κοινωνική ισότητα όλων των ανθρώπων. Η αρχαία δημοκρατία κατέρρευσε λόγω της άρνησής της να καθολικεύσει τα δικαιώματα του πολίτη.

Τα ίσα δικαιώματα απέναντι στον νόμο περιλαμβάνουν, όπως είπαμε και το δικαίωμα απόφασης του νόμου (άρχειν) και το δικαίωμα επιβολής του νόμου (κρίνειν). Άρα, η ισότητα δεν αφορά μόνο την πολιτική εξουσία, αλλά και τη δικαστική. Στον Αριστοτέλη, η διαφορά μεταξύ δημοκρατικής και ολιγαρχικής πολιτείας βρίσκεται και στην άνιση κατανομή των δικαστικών εξουσιών ανάμεσα στους πολίτες.

«Τα πρώτα από αυτά είναι δημοκρατικά δικαστήρια, σε όσα δηλαδή οι δικαστές προέρχονται από όλους τους πολίτες [ή] εκδικάζουν όλα τα ζητήματα. Τα δεύτερα είναι ολιγαρχικά δικαστήρια, εφόσον οι δικαστές προέρχονται από μερικούς μόνο πολίτες για όλα τα ζητήματα» (Πολιτικά, 1301a).

Πώς κατανέμεται, όμως, η εξουσία κατά δίκαιο τρόπο αν υπάρχει

ελευθερία και ισότητα των πολιτών; Στην ολιγαρχία, όλα τα δημόσια αξιώματα δίδονται με εκλογές. Στη δημοκρατία, λέει ο Αριστοτέλης τα περισσότερα δημόσια αξιώματα δίδονται κατά κανόνα με κλήρο ανάμεσα σε όλους. Όχι όλα τα δημόσια αξιώματα, αλλά αυτά που δεν χρειάζονται επιμέρους τεχνικές γνώσεις. Τα τεχνικά, όπως οι στρατηγοί, δίνονται με εκλογές. Στα διοικητικά σώματα που συστήνονται οι ρόλοι δίνονται εκ περιτροπής. Όλα όμως είναι άμεσα ανακλητά και πολύ περιορισμένης διάρκειας. Σε όλα η λήξη της θητείας σημαίνει λογοδοσία μπροστά στο σώμα των πολιτών.

Έτσι, εκ περιτροπής και με κλήρο, ο πολίτης κυβερνά και κυβερνάται δίχως να σχηματίζονται ξεχωριστοί, ανεξάρτητοι, μονοπωλιακοί ή ολιγοπωλιακοί μηχανισμοί εξουσίας όπως το κράτος και τα κόμματα. Έτσι, καλύπτονται τα κενά ανάμεσα στα πεδία της αντιπροσώπευσης, διότι δεν αποφασίζουν οι εκπρόσωποι, αποφασίζουν οι ενεργοί πολίτες, και οι αξιωματούχοι είναι προσωρινοί, εκ περιτροπής ή δια κλήρου, άμεσα ανακλητοί και με υποχρέωση λογοδοσίας στον δήμο – οι αξιωματούχοι είναι λειτουργοί, όχι εκπρόσωποι. Ο Αριστοτέλης, που δεν έχει συμφέρον, ως φιλο-Μακεδόνας, να εξυμνήσει την Αθηναϊκή Δημοκρατία, επικροτεί την εξουσία του λαού ως τη λιγότερο διεφθαρμένη:

«Διότι ο λαός, έγινε μόνος του κυρίαρχος των πάντων και διευθύνει τα πάντα με τα ψηφίσματα και με τα δικαστήρια, όπου εξουσιαστής είναι ο λαός [...] Και σ' αυτό φαίνεται ότι ενέργησαν σωστά, διότι οι ολίγοι υπόκεινται ευκολότερα από τους πολλούς εις την εξαγοράν δια χρημάτων και λόγω εύνοιας» (Αθηναίων Πολιτεία, ΧΛΙ, 2)

Δύο πράγματα έχουν σημασία σε αυτό το απόσπασμα. Η παραδοχή ότι οι πολλοί διαφθείρονται πιο δύσκολα από τους λίγους, πράγμα που αποδεικνύει και η ιστορική εμπειρία. Και το ότι ο ενεργός, πραγματικός λαός, ο δήμος, αυτοκυβερνάται μέσω των δημοκρατικών θεσμών του. Αυτοί οι δημοκρατικοί θεσμοί του επιτρέπουν να εξουσιάζει ως αυτόνομος, αυτοτελής, αυτόδικος.

Αυτές οι διαφορές ανάμεσα στη δημοκρατία και την ολιγαρχία που είδαμε στους αρχαίους, τις συμερίζονται και οι νεώτεροι, όπως ο Ρουσσώ και ο Μοντεσκιέ. Είναι περίφημη η φράση του Ρουσσώ:

«Ο αγγλικός λαός νομίζει ότι είναι ελεύθερος. Απατάται οικτρά. Είναι ελεύθερος μόνο κατά τη διάρκεια εκλογής των μελών του κοινοβουλίου. Μόλις εκλεγούν είναι δούλος, δεν είναι τίποτε. Ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίζεται τις σύντομες στιγμές της ελευθερίας του αποδεικνύει ότι αξίζει να τη χάσει. Η ιδέα των αντιπροσώπων είναι νεότερη. Προέρχεται από τη φεουδαρχία, το άδικο και παράλογο σύστημα όπου το ανθρώπινο είδος υποβαθμίζεται και το όνομα άνθρωπος εξευτελίζεται. [...] Στους Έλληνες, ό,τι έπρεπε να πράξει ο λαός το έπραττε μόνος του. Μετείχε σταθερά στις συνελεύσεις στην αγορά.»[\[iii\]](#)

Ως εδώ όλα καλά.

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το σημερινό καθεστώς δεν εμπίπτει στους κλασικούς ορισμούς της δημοκρατίας, αλλά της ολιγαρχίας. Γιατί όμως ονομάζεται Αντιπροσωπευτική/Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, πράγμα που μας αναγκάζει να υιοθετήσουμε τον αντίθετο επιθετικό προσδιορισμό, δηλ. Άμεση Δημοκρατία;

Η διπροσωπία του σημερινού καθεστώτος είναι απαραίτητη για την νομιμοποίησή του. Δεν αποτελεί απόγονο της αρχαίας δημοκρατίας, ούτε καν της ρωμαϊκής ολιγαρχίας, που προσέφερε το προσφιλές πρότυπο στον ρεπουμπλικανισμό. Αποτελεί απόγονο του απολυταρχικού Κράτους και της Εκκλησιαστικής Ιεραρχίας, της οποίας ανέτρεψε την πρωτοκαθεδρία. Η διπροσωπία, η ιδεολογία, η διάσταση μεταξύ λόγου και πράξης αποτελεί ήδη στοιχείο του χριστιανικού φαντασιακού. Αποτελεί όμως και αποτέλεσμα των μεγάλων δημοκρατικών επαναστάσεων που ανάγκασαν το Κράτος να καλύψει τους μηχανισμούς του πίσω από διευρυμένες δομές αντιπροσώπευσης. Η εκ θεού νομιμοποίηση έπρεπε να γίνει εκ λαού, δίχως ωστόσο ο λαός να αποκτήσει την εξουσία – συνεπώς έπρεπε να γίνει εμμέσως, δια της αναγωγής της ζώσας κοινωνίας στην αφηρημένη (αν)ιστορική γενικότητα «Έθνος».

Ας δούμε κάποια δομικά αντιδημοκρατικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης φιλελεύθερης ολιγαρχίας:

- Ο διαχωρισμός Εξουσίας – Κοινωνίας μέσω της ταύτιση Εξουσίας – Κράτους. Αυτό τυποποιείται με εκλογή μη ανακλητών αντιπροσώπων, το μονοπώλιο της βίας και της φορολογίας, και τον διαχωρισμό μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού. Με το δημόσιο να αποδίδεται στο Κρατικό και το ιδιωτικό να απομένει η μόνη σφαίρα δικαιοδοσίας του πολίτη.
- Ο διαχωρισμός Ισότητας – Ελευθερίας, που αποτελεί κατάλοιπο της μεσαιωνικής θέσμησης. Στον Μεσαίωνα υπάρχουν 'ελευθερίες' όχι ελευθερία, δηλώνουν τα προνόμια των ιεραρχημένων τάξεων.
- Έπεται ο διαχωρισμός της Ελευθερίας σε θετική και Αρνητική, θεμέλιο του πολιτικού φιλελευθερισμού. Σημαίνει την ταύτιση της Κρατικής εξουσίας με την πρώτη, την ταύτιση της Κοινωνίας «των πολιτών» με την δεύτερη. Οδηγεί στη νομιμοποίηση της θετικής ελευθερίας στη βάση της ανισότητας κράτους – κοινωνίας, και την αντίθετη νομιμοποίηση της Αρνητικής στη βάση της ισότητας απέναντι στον νόμο = ισότητα φαινομενική και τυπική.
- Η διαπλοκή των διάφορων φορέων εξουσιών, είτε τυπικών, είτε άτυπων και συνέργια με τους μηχανισμούς του κεφαλαίου. Ιδιωτικοποίηση, μέσω της κρατικής ιδιοποίησης, του δημοσίου πλούτου με παραχώρησή του στις εκμεταλλευτικές επιχειρήσεις. Η πλήρης αδιαφάνεια της λήψης αποφάσεων.
- Η επιδίωξη της κυριαρχίας επί της φύσης και της καταστροφής του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος μέσω της αναπτυξιακής χίμαιρας.

Και όμως, αυτό το καθεστώς επιμένει να λέγεται «Δημοκρατία». Γιατί; Γιατί αν το απειλεί κάτι, είναι η δημοκρατία. Η άμεση δημοκρατία. Η οποία δεν είναι ουτοπία αλλά ένα εφικτό πολίτευμα με πολιτικούς θεσμούς. Θεσμούς που επιτρέπουν τη συμμετοχή του καθενός, την αυτοκυβέρνηση, την αυτονομία. Έτσι

φωτίζονται οι τρεις αντιθέσεις που εντοπίζει ο Καστοριάδης ανάμεσα στη δημοκρατία και την ολιγαρχία:

- Η κοινωνία ενάντια στους αντιπροσώπους.
- Η κοινωνία ενάντια στους ειδήμονες [της πολιτικής].
- Η κοινωνία ενάντια στο Κράτος.

Είναι τρία σημεία σύγκρουσης ανάμεσα στο δημοκρατικό πρόταγμα και τις δομές του καθεστώτος, μίας σύγκρουσης που συνεχίζεται και σήμερα. Ανάμεσα σε αυτές τις αντιθέσεις υπάρχουν προσπάθειες αναδημιουργίας του ελεύθερου δημόσιου χώρου και του ελεύθερου δημόσιου χρόνου. Σε διάφορα επίπεδα, από τη δημιουργία ενός ελεύθερου κοινωνικού κλειστού χώρου, μέχρι τις καταλήψεις δημόσιων χώρων, έως και τη δημιουργία πραγματικών δημοκρατικών θεσμών αυτοκυβέρνησης, όπως συμβαίνει π.χ. στη Ροζάβα.

Αυτές οι προσπάθειες βρίσκονται εξ ορισμού σε θέση σύγκρουσης με το κρατικό και ιδιωτικό κεφαλαιουχικό μονοπώλιο των όρων της ζωής. Υπάρχει ένα **όριο ημιαπόσχισης**, όπως λέει η Κριστίν Ρος, πέραν του οποίου η σύγκρουση γίνεται μετωπική και ανατρεπτική. Η δημοκρατική παιδεία, πάνω στην αξιακή βάση της ισότητας, της ελευθερίας και της αυτονομίας, σήμερα μπορεί βιωματικά να αποκτηθεί μόνο στα κοινωνικά κινήματα που αναδύονται.

Κάποιοι θέτουν το ζήτημα της κλίμακας, του μεγέθους. Μα το μέγεθος τίθεται αυτή τη στιγμή στην κλίμακα του κυρίαρχου Έθνους-Κράτους. Στη μορφή του Κράτους αναλογεί το σχήμα της πυραμίδας και τα όρια δικαιοδοσίας του αντιστοιχούν στη βάση της. Αντιθέτως, σε μία άμεση δημοκρατία ταιριάζει το οριζόντιο δίκτυο, που μπορεί να δημιουργήσει ομοσπονδίες και δομές εύρους δίχως να καταργεί την αυτονομία των πυρηνικών πολιτικών οντοτήτων. Η σύγχρονη εμπειρία π.χ. στα ψηφιακά δίκτυα έχει δείξει πως το οριζόντιο δίκτυο είναι πιο αποτελεσματικό από την κάθετη πυραμίδα, καθώς δεν έχει τη σπατάλη ενέργειας και χρόνου που απαιτεί η μεταφορά και η επιβολή της εκτέλεσης άνωθεν εντολών. Όπως έλεγε ο Καστοριάδης,

«Αν οι πολίτες επιθυμούν τη δημοκρατία, η κοινότητα θα μπορούσε να διαιρεθεί σε επιμέρους τμήματα μέχρι να γίνει συμβατή με τις ανάγκες της άμεσης δημοκρατίας.» [\[iv\]](#)

Ενώ υπενθύμιζε τις δυνατότητες των σύγχρονων τηλεπικοινωνιών: «Πρέπει να ξανασκεφτούμε την υλική οργάνωση της άμεσης δημοκρατίας λαμβάνοντας υπόψιν τη σύγχρονη τεχνολογία.» [\[v\]](#)

Σήμερα οι δυνατότητες αλληλόδρασης είναι πολλαπλές και ήδη δημιουργούν ένα πεδίο δυνητικής (virtual) ή εικονικής κοινωνικοποίησης που διάφορα κινήματα έχουν εκμεταλλευτεί. Τα νέα ζητήματα που τίθενται αφορούν τη σύνδεση του τοπικού με το παγκόσμιο, του ατομικού με το συλλογικό και του άμεσου με το μεσολαβημένο. Η πολιτική απαιτεί τη σωματική συμμετοχή, αλλά η φωνή αυτού του σώματος πλέον έχει παγκόσμια εμβέλεια.

Ας ακολουθήσουμε αυτή την προτροπή. Ας ξανασκεφτούμε. Ας ξαναρχίσουμε τη συζήτηση χωρίς να περιμένουμε έτοιμους σχεδιασμούς προς ψήφιση. Οι παραπάνω διαπιστώσεις δεν μας αφήνουν άλλοθι. Οι αμεσοδημοκρατικές κοινότητες στην Τσιιάπας και τη Ροζάβα και οι αμεσοδημοκρατικές συνελεύσεις των κοινωνικών κινημάτων δεν μας αφήνουν άλλοθι.

Η δημοκρατία είναι εφικτή. Αν την επιθυμούμε. Γιατί να την επιθυμούμε; Για να έχουμε την ελευθερία και την ευθύνη της ζωής μας.

Τι να την κάνουμε τη ζωή μας; Σίγουρα, αυτή είναι μια ερώτηση στην οποία πρέπει να απαντήσουμε εμείς οι ίδιοι. Πρώτα, όμως, πρέπει να αποκτήσουμε το δικαίωμα της απόφασης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[\[i\]](#) Στις 27/5/2019

[\[ii\]](#) Π. Κονδύλης, «Εισαγωγή», στο βιβλίο του Σ. ντε Μοντεσκιέ, Το Πνεύμα των Νόμων, τ. Α', εκδ. Γνώση

[\[iii\]](#) Ζ.Ζ. Ρουσσώ, Το Κοινωνικό συμβόλαιο, Βιβλίο ΙΙΙ, κεφ. 15

[iv] Κ. Καστοριάδης, Η Ελληνική Ιδιαιτερότητα, τ. Β', εκδ. Κριτική, σ. 175

[v] Ό.π. σ. 168

* Το παρόν κείμενο αποτέλεσε την εισήγηση του Αλέξανδρου Σχισμένου στο [διήμερο εκδηλώσεων της Βαβυλωνίας "Ο Κόσμος Ανάποδα"](#) στην εκδήλωση με τίτλο «**Η Άμεση Δημοκρατία ως Πολίτευμα**», 09/06/19.

Σταματήστε να αναρωτιέστε: Να τι να ψηφίσουμε στις εκλογές

του Γιώργου Κτενά

Κάθε κοινωνική τάξη πραγμάτων διασφαλίζει τη θέση της, σχηματίζοντας μία συγκεκριμένη ψυχική δομή σε όλα τα στρώματα του πληθυσμού. Στοιχειοθετείται ιστορικά πως στις ταξικές κοινωνίες η άρχουσα τάξη στηρίζεται στην εκπαίδευση και στον θεσμό της οικογένειας για να διατηρηθεί, δημιουργώντας τις κατάλληλες μορφές χαρακτήρα. Με τα πρότυπα του από έδρας εκπαιδευτικού και του πατερφαμίλια να κυριαρχούν, αποτελεί συγκεκριμένη και σταθερή ψυχική δομή η ανάγκη κάθετης μορφής οργάνωσης και λειτουργίας. Τόσο σε επίπεδο καθημερινότητας, όσο και με την ύπαρξη εξουσιαστικού κράτους που τροφοδοτούν οι κυβερνήσεις. Τις οποίες, βέβαια, έχουμε τη "δυνατότητα" να εκλέγουμε, ψηφίζοντας κάθε τέσσερα χρόνια.

Η ψήφος στις εκλογές, όμως, δεν εκφράζει μία άποψη. Ο ρόλος της είναι να αναθέσει μία εντολή. Με την ανάθεση της εξουσίας να συναντιέται τόσο στο δημόσιο όσο και στο αστικό δίκαιο. Σε αντίθεση με το αστικό δίκαιο όμως, η κοινοβουλευτική εντολή (δημόσιο δίκαιο) δίνεται εν λευκώ. Οι υποψήφιοι δεν

δεσμεύονται για τίποτα και διατηρούν την εξουσία τους χωρίς να λογοδοτούν ποτέ. Στην ουσία δηλαδή η αντιπροσωπευτική δημοκρατία δεν λειτουργεί –είναι μη δημοκρατία.

Μία σκέψη που εκφράζει ο Ρουσσώ στο Κοινωνικό Συμβόλαιο, αναφέρει πως οι Άγγλοι είναι ελεύθεροι μόνο μία φορά κάθε πέντε χρόνια: Όταν ψηφίζουν. Με την ευχή ο Γαλλοελβετός φιλόσοφος να μην είχε πρόβλημα, αν μπορούσε να το μάθει, θα συμπληρώσουμε τη σκέψη του: Ούτε τότε οι πολίτες είναι ελεύθεροι. Γιατί στις εκλογές δεν αναθέτουν την κοινοβουλευτική εντολή στους άξιους, αλλά σε εκείνους που έχουν αναδείξει τα κομματικά επιτελεία, τα ΜΜΕ, τα κέντρα εξουσίας κλπ.

Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία αποτελεί μία νεωτερική ιδέα (το αντιπροσωπευτικό καθεστώς εμφανίστηκε στη μεσαιωνική Δύση), που στη βάση της έχει την πολιτική ετερονομία.

Η μοναδική δημοκρατία που μπορεί να είναι αποδεκτή, είναι εκείνη που βάζει τον αυτόνομο άνθρωπο στο επίκεντρο της αφηγηματικής βαρύτητας: Η άμεση δημοκρατία.

Πώς μπορεί να υπάρξει; Καταργώντας τα παρασιτικά τμήματα της κοινωνίας, καταρρίπτοντας την κυριαρχούσα αντίληψη του ανταγωνισμού-πρωταθλητισμού, εκλέγοντας αιρετούς και άμεσα ανακλητούς αξιωματούχους, δημιουργώντας τοπικές αυτόνομες οργανώσεις κλπ. Το μόνο που χρειάζεται για να στρίψουμε το τιμόνι της ζωής μας στην πλευρά που θέλουμε, είναι να βάλουμε πάνω του τα χέρια μας.

Πολλές φορές όταν εκφράζονται τέτοιες απόψεις, δημιουργείται μία λανθασμένη αντίληψη έχθρας για την ψήφο. Και, σχεδόν πάντα, μπαίνει το ίδιο ερώτημα: «Ωραία, τότε τι να ψηφίσουμε;».

Ξεκάθαρα, λοιπόν: Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα με την ψήφο. Κάθε άλλο μάλιστα, καθώς κατακτήθηκε με πολλές θυσίες και δεν ήταν πάντοτε δεδομένη για όλους. Για αυτό χρειάζεται να την

αναδείξουμε περαιτέρω και όχι να την αλλοτριώσουμε μέσω της ψευτο-ανάθεσης και της ενσωμάτωσης. Το ερώτημα, στη σωστή του βάση, δεν είναι το «Τι να ψηφίσουμε», αλλά «Πότε πρέπει να ψηφίσουμε». Και η απάντηση είναι το ίδιο ξεκάθαρη: Κάθε μέρα, με τον τρόπο ζωής μας.

Στηρίζοντας και συμμετέχοντας στους πυρήνες νέας νοηματοδότησης του ατομικού και συλλογικού φαντασιακού, που αρχίζουν από το πώς θα σβήσουμε το τσιγάρο όταν είμαστε στην εξοχή και συνεχίζουν μέχρι τις κάθε λογής δομές αυτοδιαχείρισης, παρέμβασης στην κοινωνία. Από τις πορείες ενάντια στις εξορύξεις στην Ήπειρο, μέχρι εκείνες για τη δολοφονία του Ζακ και το Pride που πλησιάζει.

Ας σταματήσουμε να αναρωτιόμαστε, λοιπόν, και ας στηρίξουμε καθημερινά το κόμμα της νέας κοινωνίας που γεννιέται, προκειμένου να δημιουργήσουμε το νέο κοινωνικό φαντασιακό που έχουμε ανάγκη.

Για μια άχρηστη ψήφο

Σωτήρης Σιαμανδούρας

Πρέπει να πω δυο λόγια για τις εκλογές. Δύο. Γιατί είναι από μια διπλή θέση που με εγκαλεί στο μέλλον, ως μνήμη χαραγμένη στην ψυχή και το σώμα, από μια διττή επιθυμία. Χωρισμένη• ανάμεσα σε μια ζωή αφιερωμένη σε ιδέες και αγώνες διάστικτους σε αυτό το δέρμα που το λέμε κίνημα – είναι το δέρμα της δικής μου γενιάς που έτρεχε ασθμαίνοντας από τις πορείες στα οδοφράγματα, μετά στα βιβλία, μετά στην εσωτερική της πάλη, βυθισμένη στη ροή, ροή ασταμάτητη, διατηρητική, χωρίς συνοχή, χωρίς αρχή, χωρίς τέλος, κομμάτια-λάμπεις μόνο που φώτιζαν τον βράχο του Σίσυφου. Χωρισμένη• και ανάμεσα στην ανάγκη κάτι να αλλάξει, με τόση απελπισία να αλλάξει που φτιάξαμε κόμμα και

το ψηφίσαμε, ενώ ξέραμε -πόσο καλά!- ότι η σύγχρονη εκδοχή του Πυγμαλίωνα είναι ο Πινόκιο.

Από αυτή τη θέση, πάνω σε ερείπια κάτω από άλλα ερείπια, από αυτή τη θέση του ερειπίου, από αυτή τη θέση συντρίμι, επιθυμώ να δηλώσω ευθαρσώς και παρά τω νόμω, ότι οι εκλογές αυτές με αφήνουν παντελώς αδιάφορο• με αφήνουν παντελώς αδιάφορο η 13η σύνταξη, η προοπτική εξισορρόπησης της απώλειας από την αύξηση του μισθού διά της μείωσης της φορολογίας σε ορισμένα είδη εστίασεως -τη διαχείριση της Μόρια, τα δωδεκάρια του Ισραήλ, τα ματωμένα πεζοδρόμια, τον «συνωστισμό» πολεμικών στόλων στην Ανατολική Μεσόγειο, αυτά δεν θα τα λύσετε.

Με αφήνουν λοιπόν παντελώς αδιάφορο τα νέα τζάκια στη θέση των παλαιών, ο ρυθμός αναπτύξεως των πλεονασμάτων επί της ανάσας της νυκτός, όλη αυτή η ασφυξία, η μόχα που δεν με αφήνει να γεμίσω τα πνευμόνια με το άρωμα από τις νεραντζιές την Άνοιξη, με τα όνειρά μας που βλέπαμε -κάποιοι ακόμη βλέπουμε- άγρυπνοι τις νύχτες.

Αδιάφορος, εντελώς αδιάφορος, σουλατσέρνοντας με βήμα αργό ανάμεσα σε όσα θυμάμαι -αναθεματισμένη μνήμη-, βρίσκω εντελώς πανάχρηστη τη χρήσιμη ψήφο. Εντελώς πανάχρηστη, δεν πάει να πει τίποτε. Τη βρίσκω βλαβερή λοιπόν τη χρήσιμη ψήφο, ανούσια, ανίερη, καταθλιπτική, μια θλιβερή και ευτελή πράξη.

Είναι αντιθέτως γνωστό τοις πάσι, τα έχει πει και ένας σεβάσμιος Γάλλος, ότι δεν μπορεί ο λαός να εκπροσωπηθεί. Έτσι κι εγώ δεν μπορώ να εκπροσωπηθώ και δεν θα εκπροσωπηθώ, αρνούμαι να εκπροσωπηθώ, θα ομιλώ και θα πράττω μόνον για εμένα στο εξής και αν κανείς θέλει κάτι να εκπροσωπήσει θα είναι μόνο αποφάσεις και όχι εμένα, την ψυχούλα μου, την ιστορία μας, αυτό το ρημαγμένο, σημαδεμένο δέρμα. Πρέπει να είναι πολύ μεγάλη ανάγκη για να αποδεχτώ ξανά την ήττα να εκπροσωπηθώ. Αυτή η ανάγκη δεν συντρέχει.

Το μόνο που μπορεί να κάνει η χρήσιμη ψήφος αυτή τη στιγμή είναι να κάνει ορισμένους να νιώσουν χρήσιμοι, ενώ μας είναι

εντελώς άχρηστοι, αν και βεβαίως διατηρούν μιαν ορισμένη χρησιμότητα, όπως για παράδειγμα να μας θυμίζουν τι είναι χρήσιμο.

Χρήσιμο αυτή τη στιγμή είναι να ξαναφτιάξουμε κίνημα, να υπερασπιστούμε τον εαυτό μας, να βάλουμε κίτρινα, να σταματήσουμε τη δουλειά, μια μέρα έστω -βράδυ Κυριακής η Πατησίων να μην ξαναείναι γεμάτη εργαζόμενους που σχολάν απ' τη δουλειά, αυτή θα ήταν μια κάποια νίκη. Χρήσιμο είναι να αγρυπνήσουμε, να αγρυπνήσουμε και να ονειρευτούμε ξανά ότι μπορούμε να είμαστε άλλοι, ότι κανένα δικαστήριο δεν τελεσιδίκησε, δεν τελεσιδικεί ποτέ, ποτέ δεν θα τελεσιδικήσει, όσο μας μένει μια ανάσα, όσο συνεχίζουμε να τρέχουμε από δουλειά σε δουλειά με τα μάτια κόκκινα, με μαύρους κύκλους, με μαύρα γυαλιά, γιατί το προηγούμενο βράδυ διαβάσαμε ένα βιβλίο, είδαμε μια ταινία, ήπιαμε με φίλους, ερωτευτήκαμε, γράψαμε, χορέψαμε, ζήσαμε δηλαδή, αρνηθήκαμε πολύ καταφατικά όλο αυτό το στέγνωμα της κυκλικής αναπαραγωγής του απλώς επιβιωτικού χρόνου.

Καλώ λοιπόν κι εγώ σε μια άχρηστη ψήφο ή -καλύτερα ακόμη- καλώ σε αποχή από αυτό το φιάσκο που ζούμε, που στήθηκε πάνω στα συντριμάκια μας, πάνω στα συντριμάκια από είκοσι και βάλε χρόνια αγώνων, που γίνανε κοστούμι -κοστουμάκι- και καρέκλα και κοινωνικά προγράμματα, δηλαδή ουρές από τις πέντε το πρωί μπροστά από τα κάγκελα, λάμπες νέον στον ΟΑΕΔ, χιλιάδες αιτήσεις -αιτήσεις, αιτήσεις, αιτήσεις-, τη χάρη να μην σου κόψουν το ρεύμα, άνθρωποι πεταμένοι στα σκουπίδια ή σκουπίδια πεταμένα στους ανθρώπους -α, ιδού και μια καλή διατύπωση του διακυβεύματος των εκλογών, αυτό το τελευταίο.

Ψευτοδιλήμματα λοιπόν. Στα ψευτοδιλήμματα απαντάμε τον εαυτό μας, το λέω χρόνια• ακόμη μια φορά, encore.

Μεταλλάξεις του Φασισμού: μία συνέντευξη με τον Enzo Traverso

Enzo Traverso

Μετάφραση: Γιάννος Σταμούλης

Στο βιβλίο «Τα νέα πρόσωπα του φασισμού» ([Les Nouveaux Visages du fascisme](#)) ο Enzo Traverso και ο Régis Meyran συζητούν τις συνέχειες και τις ασυνέχειες μεταξύ των φασιστικών κινημάτων του 20^{ου} αιώνα και της σημερινής «μετα-φασιστικής» ακροδεξιάς. Ο Olivier Doubre μίλησε με τον Traverso για την πρόσφατη έκδοση του [Politis](#).

Χρησιμοποιείτε τον όρο «μετα-φασισμός» για να χαρακτηρίσετε τα σημερινά ακροδεξιά κινήματα. Τι σημαίνει ο όρος αυτός;

Η ιδέα του μετα-φασισμού, αρχικά έρχεται να χαρακτηρίσει ένα πολιτικό κίνημα το οποίο διέπεται από αντιφάσεις, και το οποίο έχει μια προφανή φασιστική μήτρα -λόγω της ιστορίας του, της προέλευσής του- και στην περίπτωση του Εθνικού Μετώπου (Front National) μια δυναστική καταγωγή. Υπάρχει ένας αδιαμφισβήτητος φασιστικός σκληρός πυρήνας στο Εθνικό Μέτωπο, η ακτιβιστική βάση του, που αποτελείται από νεο-φασίστες ακτιβιστές όλων των γενεών. Είναι πολύ δραστήριοι στο Εθνικό Μέτωπο και διατηρούν ένα καλό κομμάτι της οργάνωσης. Έτσι, υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ της οργανωτικής πραγματικότητας αυτού του κόμματος -ή ακόμα και της ανθρωπολογικής του δομής- και της ρητορικής της Μαρίν Λεπέν στα μέσα ή στη δημόσια σφαίρα, μια ρητορική στο πνεύμα της ξενοφοβίας, του εθνικισμού και του αντι-νεοφιλελευθερισμού, που όμως προτείνεται και απ'την κοινωνική Δεξιά.

Αν το Εθνικό Μέτωπο ήταν απλά μια νεοφασιστική σέκτα, ή ακόμα και ένα νεοφασιστικό κόμμα, δεν πιστεύω πως θα ήταν πιθανό να

εμφανιστεί στο δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών, πόσο μάλλον ικανό να γίνει το μεγαλύτερο κόμμα της Γαλλίας. Το κόμμα αυτό, επομένως, ξεκάθαρα μετασχηματίζεται και προσπαθεί να μπει σε μια διαδικασία μέσω της οποίας να υπερβεί διαλεκτικά τον φασιστικό του χαρακτήρα -χωρίς όμως να τον απολέσει εντελώς. Συνεπώς για να παλέψουμε εναντίον αυτού του κόμματος, πρέπει να καταλάβουμε σε τι έχει εξελιχθεί.

Μιλάτε όμως επίσης -όπως ο τίτλος του βιβλίου σας μαρτυρά- για τα «νέα πρόσωπα του φασισμού»...

Ο μετα-φασισμός είναι ένα μεταβατικό φαινόμενο ακόμα υπό μετάλλαξη και αυτός ο όρος δείχνει ξεκάθαρα ποια είναι η μήτρα του. Υπάρχει ένας μεγάλος διάλογος γύρω απ' το θέμα «Τράμπ και Φασισμός» στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αλλά δεν μπορούμε να πούμε ότι ο φασισμός είναι ο βασικός και κινητήριο μοχλός του Τράμπ. Απ' τη μεριά της, η Λεπέν γνωρίζει ότι από εκεί ακριβώς προέρχεται και το δικό της κόμμα! Γι' αυτό και προσπαθεί να προσαρμόσει την εθνικιστική και ξενοφοβική ρητορική της στο παρόν πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένου και αυτού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σήμερα, τα μετα-φασιστικά κινήματα προτείνουν έναν εθνικισμό που δεν έχει πλέον στο στόχαστρο -όπως τη δεκαετία του '30- τα άλλα έθνη, και συγκεκριμένα τα Ευρωπαϊκά, αλλά τη μετα-αποικιακή μετανάστευση και το Ισλάμ. Αυτή η αλλαγή στόχου έχει πολλές συνέπειες επειδή επιτρέπει στο Εθνικό Μέτωπο να παρουσιάζεται με μια δημοκρατική ρητορική. Θέτοντας το Ισλάμ ως στόχο του, αυτοχαρακτηρίζεται ως υπερασπιστής των δυτικών αξιών.

Πράγματι, εξηγείτε ότι ενώ το Εθνικό Μέτωπο προσπαθεί να παρουσιάσει τον εαυτό του «τόσο δημοκρατικό όσο και οι άλλοι», αυτό δεν συμβαίνει, ακόμα και από μια παραδοσιακή δεξιά οπτική...

Υπάρχει μια διαφορά φύσης των δύο, βασιζόμενη στο απλό γεγονός του ότι η παραδοσιακή Δεξιά έχει πολύ πιο οργανικές συνδέσεις με της κυρίαρχες ελιτ απ' ότι το Εθνικό Μέτωπο. Σήμερα, το κόμμα αυτό δεν είναι επιλογή των παγκόσμιων κυρίαρχων τάξεων.

Παρόλ' αυτά, αυτοπαρουσιάζεται ως ο υπερασπιστής της δημοκρατίας ενάντια στους κινδύνους που απειλούν να την καταλύσουν, ιδιαίτερα το Ισλάμ, τον φονταμενταλισμό και την ισλαμική τρομοκρατία. Παρουσιάζεται ακόμα και ως υπερασπιστής της ισότητας μεταξύ αντρών και γυναικών ή και ομοφυλόφιλων!

Κατά την άποψή μου, το γεγονός ότι μπορεί να οικειοποιηθεί τη δημοκρατική ρητορική, μπορεί μόνο να εγείρει ερωτήματα σχετικά με την έννοια της δημοκρατίας και του δημοκρατισμού. Υπάρχουν ένα πλήθος στοιχείων στη ρεπουμπλικάνικη παράδοση που επέτρεψαν αυτή τη «μεταμόσχευση». Δεν μπορούμε να υπερασπιστούμε τον Ρεπουμπλικανισμό ωσάν να ήταν μια ιερή, αφεγάδιαστη οντότητα· μιας και η ιστορία του είναι αντιφατική και περιλαμβάνει τον εθνικισμό, την αποικιοκρατία, την ξενοφοβία και μια μάλλον αμφίβολη αντίληψη περί εκκοσμίκευσης [laïcité]. Αυτό θα έπρεπε να μας ωθήσει σε μια κριτική ματιά πάνω στην ιστορία του, αντί να υιοθετούμε αυτή την ιστορία αφήφιστα, χωρίς κριτική ματιά.

Μιλάτε για έναν «αστερισμό» μετα-φασιστικών κινημάτων ή οργανώσεων. Τι είναι αυτό που τον συγκροτεί και τι χαρακτηρίζει τα μέλη του;

Μιλώ για αστερισμό γιατί όλα αυτά τα κινήματα παρουσιάζουν μια σειρά από κοινά χαρακτηριστικά, πέρα από κάποιες, συχνά σημαντικές, διαφορές μεταξύ τους. Αυτά τα χαρακτηριστικά πρώτα απ' όλα περιλαμβάνουν την ξενοφοβία και την Ισλαμοφοβία, και έπειτα μια απόρριψη της παγκοσμιοποίησης για χάρη ενός κοινωνικά οπισθοδρομικού και εθνικιστικού προστατευτισμού. Αλλά επίσης μιλώ για έναν μετα-φασιστικό αστερισμό στη βάση του ότι τα κινήματα αυτά έχουν μερικές φορές πολύ διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες και καταβολές.

Κάποιες οργανώσεις έχουν ξεκάθαρα νεοφασιστικό προφίλ, όπως η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα, ή τα κινήματα που εμφανίζονται στην ανατολική Ευρώπη την τελευταία εικοσαετία, τα οποία προσπαθούν να αναβιώσουν την εθνικιστική παράδοση του '30. Κάποια κινήματα στην δυτική Ευρώπη, όπως το Εθνικό Μέτωπο, έχουν νεο-

φασιστική καταγωγή αλλά προσπαθούν να εξελιχθούν, αλλάζοντας τον λόγο τους· άλλα έχουν διαφορετικές ρίζες αλλά συγκλίνουν στην ίδια αυτή κατεύθυνση. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις της Λέγκας του Βορρά στην Ιταλία, του UKIP στη Μεγάλη Βρετανία και του AfD στη Γερμανία... Παρότι ο Τράμπ είναι επίσης παρόμοια περίπτωση, σε αντίθεση με το Εθνικό Μέτωπο, τη Λέγκα του Βορρά ή το AfD, έχει διασυνδέσεις με μέρος του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Παρ'όλα αυτά, λέτε ότι αν αυτός ο μεταλλαγμένος «μεταφασισμός» ενισχυόταν, αυτό σίγουρα θα οδηγούσε σε μια εξουσία ασκούμενη με απολυταρχικό τρόπο...

Ας υποθέσουμε ότι η Μαρίν Λεπέν όντως κερδίζει τις προεδρικές εκλογές. Είναι μάλλον απίθανο αλλά άμα συνεκτιμήσουμε την κατάσταση στη Δεξιά με το ζήτημα Φιγιόν δεν μπορούμε να το αποκλείσουμε a priori. Η πρώτη συνέπεια θα ήταν η κατάρρευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναμφισβήτητα θα γινόμασταν μάρτυρες μιας πανευρωπαϊκής πολιτικής αλλά και οικονομικής κρίσης, με το ευρύ αδύναμο να αντισταθεί και τα κοινωνικά μοντέλα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να θρυμματίζονται. Έπειτα όμως από μια τέτοια αποσύνθεση, όλα είναι δυνατά!

Ο στόχος του FN είναι να κερδίσει την εξουσία, όχι να προσπαθήσει να κατακτήσει μια θεσμική νομιμότητα, όπως αυτή της κλασικής Δεξιάς. Εκεί ακριβώς παραμονεύει ο κίνδυνος. Η έννοια όμως του μετα-φασισμού σημαίνει μια μετάλλαξη που δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί: τα πράγματα μπορούν να εξελιχθούν με διάφορους δυνατούς τρόπους. Παρ'όλα αυτά, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το πρόγραμμα του FN είναι απολυταρχικό: η Δημοκρατία η οποία υποστηρίζει δεν είναι αυτή που έχουμε σήμερα, μιας και αμφισβητεί το δίκαιο του εδάφους (jus soli) και μια σειρά πολιτικών ελευθεριών, και θα μετέτρεπε το θεσμικό σύστημα σε έναν αυταρχικό προεδρισμό, που σίγουρα σημαίνει περιορισμό των αντίπαλων δυνάμεων... ακόμα κι αν όλα αυτά είναι κάτι διαφορετικό από τον φασισμό του '30.

Μετάφραση στα ελληνικά από την [αγγλική μετάφραση του David](#)

Αντιπροσώπευση εναντίον Δημοκρατίας: Ο Ζακ Ρανσιερ για τις Γαλλικές Προεδρικές Εκλογές

Ζακ Ρανσιέρ

Μετάφραση: Εύα Πλιάκου

Για τον φιλόσοφο Ζακ Ρανσιέρ, η περίεργη προεκλογική εκστρατεία της Γαλλίας δεν αποτελεί έκπληξη. Πιστεύει πως ένα γαλλικό σύστημα, το οποίο εναποθέτει όλη του την εξουσία σε επαγγελματίες πολιτικούς, ανακυκλώνει μηχανικά υποψηφίους της «ρήξης». Ο Éric Aeschmann μίλησε με τον Ρανσιέρ για το εβδομαδιαίο γαλλικό περιοδικό [L'Obs](#).

Από την απόφαση του Φρανσουά Ολλάντ να μην είναι υποψήφιος, έως τα νομικά προβλήματα του Φρανσουά Φιγιόν, η τρέχουσα προεκλογική εκστρατεία επεφύλασσε μία σειρά από δραματικές ανατροπές. Εσείς, κ. Ζακ Ρανσιερ, αποτελείτε έναν εξαιρετικό παρατηρητή αυτού του θεάματος. Εδώ και χρόνια έχετε καταγγείλει τα αδιέξοδα της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, την οποία θεωρείτε ανίκανη να παράξει μία πραγματική δημοκρατία. Πώς θα αναλύατε αυτό που συμβαίνει;

Η «αντιπροσωπευτική δημοκρατία» είναι κάτι παραπάνω από μία απλώς διφορούμενη έννοια. Δίνει την εσφαλμένη εντύπωση ενός ήδη συσταθέντος λαού, ο οποίος εκφράζεται μέσω της επιλογής των αντιπροσώπων του. Ωστόσο, ο λαός δεν είναι ένα δεδομένο που προϋπάρχει της πολιτικής διαδικασίας: αντιθέτως, αποτελεί

το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας. **Το τάδε ή το δείνα πολιτικό σύστημα δημιουργεί τον τάδε ή τον δείνα λαό, και όχι το αντίστροφο.** Εκτός αυτού, το πολιτικό σύστημα βασίζεται στην ιδέα ότι υπάρχει μια τάξη στην κοινωνία η οποία αντιπροσωπεύει τα γενικά της συμφέροντα. Στα μυαλά των Αμερικάνων ιδρυτών-πατέρων, αυτή ήταν η τάξη των πεφωτισμένων γαιοκτημόνων. Αυτό το σύστημα δημιουργεί έναν λαό που προσδιορίζει τους νόμιμους αντιπροσώπους του σαν να προέρχονται από αυτή την τάξη, επιβεβαιώνοντας το γεγονός αυτό περιοδικά και στην κάλπη.

Το αντιπροσωπευτικό σύστημα έγινε σταδιακά μία υπόθεση για επαγγελματίες, οι οποίοι αναπαράγουν τους εαυτούς τους. Με αυτόν τον τρόπο όμως, το σύστημα δημιούργησε την ίδια του την αντιστροφή, τη φανταστική δηλαδή ιδέα ενός λαού που δεν αντιπροσωπεύεται από αυτούς τους επαγγελματίες και φιλοδοξεί να βρεί άλλους νέους που θα τον αντιπροσωπεύουν πραγματικά. Αυτό είναι το θεατρικό παιχνίδι -του οποίου συνεχώς μειώνεται η ποιότητα- και το οποίο αναπαράγουν όλες οι εκλογές σήμερα.

Η άποψή σας φαίνεται αρκετά αρνητική. Είναι αυτό το σύστημα εγγενώς μεροληπτικό;

Είναι από τις ίδιες του τις αρχές ολιγαρχικό και όχι δημοκρατικό. Και στη Γαλλία αυτή η ολιγαρχία έχασε τη νομιμότητά της όταν κατέστη σαφές, πως οι πεφωτισμένοι γαιοκτήμονες εκπροσωπούσαν μόνο τα συμφέροντα της ιδιοκτησίας. Αυτό αποκαλύφθηκε με τις «δημοκρατικές» συνελεύσεις του 1848 και 1871, με τους μαινόμενους βασιλόφρονες έναντι των εργατών και των επαναστατών. Η ολιγαρχία έγινε σιγά-σιγά μία τάξη πολιτικών που δεν εκπροσωπούν τίποτα παρά μόνο το ίδιο το σύστημα. Το πλειοψηφικό και προεδρικό σύστημα της Πέμπτης Γαλλικής Δημοκρατίας επιτάχυνε αυτή τη διαδικασία. Τώρα πλέον έχουμε δύο εναλλακτικές ομαδοποιήσεις, οι οποίες εναλλάσσονται στη διακυβέρνηση και στη διατήρηση όλης της εξουσίας. Αυτό ενισχύει την **επαγγελματοποίηση**. Παράλληλα με αυτό, η φιγούρα του Προέδρου υποτίθεται πως εκπροσωπεί τους πολίτες, τους οποίους προδίδει αυτή η επαγγελματοποίηση.

Και τότε γιατί όλοι υποστηρίζουν ότι είναι «ενάντια στο σύστημα»;

Ενώ αναπαράγει τον εαυτό του, το σύστημα μηχανικά παράγει και μία εσωτερική διαίρεση, ένα διαβολικό αντίτυπο. Το πλειοψηφικό κόμμα στην πραγματικότητα αντιπροσωπεύει μόνο το ένα πέμπτο του εκλογικού σώματος, δημιουργώντας έτσι το αυταπόδεικτο παράδοξο ότι η πλειοψηφία του λαού δεν εκπροσωπείται. Κι όμως, όταν τα άλλα κόμματα έρχονται στην εξουσία, τείνουν όλο και περισσότερο να μοιάζουν μεταξύ τους. Εξ ού και το επαναλαμβανόμενο μοτίβο του εξευτελισμένου και προδομένου λαού.

Ως θεσμός που υποστηρίζει ότι εκπροσωπεί άμεσα τον λαό, η Προεδρία αυξάνει την εσωτερική ένταση του ίδιου του συστήματος. Προσφέρει τον χώρο στους υποψηφίους να δηλώνουν: «Εγώ είμαι ο υποψήφιος του μη-εκπροσωπούμενου λαού»! Υπάρχει ο χώρος των «πιστών» που καταγγέλλουν τις προδοσίες του κόμματος της Αριστεράς και ο οποίος τώρα έχει αρχίσει να μοιάζει με τη Δεξιά. Υπάρχει ο χώρος της Λεπέν, αυτός που συντάσσει τους ανθρώπους που υποφέρουν ουσιαστικά. Υπάρχει ο χώρος του Μακρόν: οι ζωντανές δυνάμεις του έθνους ενάντια στην πόλωση που προκαλούν τα κόμματα. Υπάρχουν επίσης και οι αλληλοεπικαλύψεις, όπως στην περίπτωση του Μελανσόν, παίζοντας και τον ρόλο της «πιστής» Αριστεράς και των ανθρώπων που υποφέρουν.

Κάποτε, τα εργατικά κόμματα εκπροσωπούσαν οργανωμένες συλλογικές δυνάμεις που κατάφερναν να πιέζουν το σύστημα από τα έξω. Σήμερα ο «αληθινός λαός» είναι ένα σχήμα κατασκευασμένο από το ίδιο το σύστημα. Φτάνουμε σε ένα σημείο όπου δεν ξέρουμε πια ποιος αναλαμβάνει τους διάφορους ρόλους: σήμερα, ένας δισεκατομμυριούχος μπορεί να εκπροσωπεί τον λαό που έχει καταπατηθεί από τους δισεκατομμυριούχους.

Ακούμε να λέγεται τόσο από την Αριστερά όσο και από τη Δεξιά ότι η πολιτική πρέπει να ενσαρκώνεται σε ηγέτες που παρέχουν ένα πρόσωπο για τη συλλογική βούληση.

Η ενσάρκωση δεν είναι μία πολιτική έννοια. Πρόκειται για έννοια θρησκευτική, και στη θρησκεία θα έπρεπε να παραμένει. Η συνεχής παρουσία της στην πολιτική σήμερα συνδέεται με αυτή την ιδέα ενός πραγματικού, βαθύτερου λαού. Αυτό είναι κάτι στο οποίο βασίζεται η άκρα Δεξιά. Ο «αριστερός λαϊκισμός» ισχυρίζεται ότι μπορεί να αποκόψει αυτόν τον λαό από την άκρα Δεξιά προτείνοντας ένα εναλλακτικό μοντέλο: αυτό ενός ηγέτη που ενσαρκώνει τον λαό και ως εκ τούτου τον συγκροτεί, κατά το παράδειγμα του Ούγκο Τσάβεζ. Αλλά η ενσάρκωση είναι μία αρχή αυστηρώς αντίθετη με τη δημοκρατία.

Είναι όμως όλοι το ίδιο; Δεν υπήρξαν μεγάλοι πολιτικοί όπως ο Ζωρές, ο Ντε Γκωλ και ο Ρούζβελτ;

Τα εξαιρετικά παραδείγματα δημιουργούνται όταν οι συνήθειες κανόνες του παιχνιδιού έχουν διαρρηχθεί και γι' αυτό είναι αναγκαίο να εφευρεθεί κάτι άλλο. Σε τέτοιες στιγμές, υπάρχουν άτομα που αποδεικνύονται ικανά να ανταποκριθούν στις περιστάσεις -οι οποίες είναι και οι ίδιες εξαιρετικές- πηγαίνοντας ένα βήμα παραπέρα από το αναμενόμενο για αυτούς. Ο Ντε Γκωλ πήρε μία πρωτοφανή απόφαση το 1940 υπερβαίνοντας τον ρόλο του ταξιάρχου. Όμως ως επικεφαλής του RPF (μεταπολεμικό κεντροδεξιό κόμμα) δεν ήταν παρά ένας χειραγωγός πολιτικός όπως κάθε άλλος. Στον Ντε Γκωλ οφείλουμε το Σύνταγμα της Πέμπτης Δημοκρατίας, το οποίο σε μεγάλο βαθμό συνέβαλε στην επιδείνωση όλης της δημόσιας ζωής. Μου φέρνει χαμόγελο το γεγονός ότι η Αριστερά τον τιμά τόσο σήμερα.

Πώς θα οργανώνατε τη συλλογική ζωή χωρίς αντιπροσώπους; Με κλήρωση -ένα μέτρο που υποστηρίξατε το 2005 στο βιβλίο σας «Το μίσος για τη δημοκρατία»;

Θα πρέπει να κάνουμε έναν διαχωρισμό μεταξύ της εκπροσώπησης και της αντιπροσώπησης. Σε μία δημοκρατία, είναι αρκετά λογικό μερικοί άνθρωποι να αναλαμβάνουν κάποιες δραστηριότητες για λογαριασμό κάποιων άλλων. Αλλά ο εκπρόσωπος παίζει τον ρόλο του μόνο μία φορά, κάτι που δεν συμβαίνει με τους αντιπροσώπους.

Η κλήρωση υπήρξε κάποτε η φυσιολογική δημοκρατική οδός για τον ορισμό των εκπροσώπων, με βάση την αρχή ότι όλοι ήταν εξίσου ικανοί. Πρότεινα να επαναφέρουμε αυτή τη μέθοδο προκειμένου να αντιστραφεί ο δρόμος προς την επαγγελματοποίηση. Αλλά αυτό δεν είναι μία τόσο απλή υπόθεση, όπως δεν είναι και οι μη επαναλαμβανόμενες θητείες. Αυτά τα εργαλεία έχουν ενδιαφέρον μόνο αν βρίσκονται στα χέρια ενός ευρέως λαϊκού κινήματος. Η δημοκρατία δεν υπάρχει χωρίς αυτές τις πιέσεις που προκύπτουν έξω από το σύστημα, πιέσεις που ταρακουνούν τους θεσμούς του κράτους -όπως έκαναν πρόσφατα τα «κινήματα των πλατειών». Η δημοκρατία προϋποθέτει ότι θεσμοί, αυτόνομοι από τις κρατικές δομές και ατζέντες, είναι ικανοί να κάνουν αυτές τις στιγμές ισονομίας να διαρκέσουν.

Η προεκλογική εκστρατεία θα έχει τουλάχιστον επιτρέψει την ανάδυση ενός νέου ζητήματος, όπως το καθολικό βασικό εισόδημα. Οτιδήποτε κι αν σκεφτόμαστε επί της ουσίας γι' αυτό, δεν είναι από μόνο του ένα καλό νέο;

Αυτό αποτελεί πρόοδο συγκριτικά με τον Σαρκοζί, ο οποίος ήθελε να επαναφέρει τη Γαλλία πίσω στη δουλειά ενώ ταυτόχρονα ξεφορτωνόταν θέσεις εργασίας. Αλλά το καθολικό βασικό εισόδημα βασίζεται σε μία αμφισβητήσιμη ανάλυση, η οποία διακηρύσσει την εξαφάνιση της χειρωνακτικής εργασίας και τη γενικευμένη αυτοματοποίηση της βιομηχανίας. Εδώ υπεισέρχεται η ιδέα της τάξης των άυλων εργατών, η οποία έδωσε σε αυτό το αίτημα τον επαναστατικό του χαρακτήρα.

Ωστόσο, η χειρωνακτική εργασία δεν έχει εξαφανιστεί -έχει εξαχθεί σε μέρη όπου κοστίζει λιγότερο και όπου οι εργάτες είναι πιο υποταγμένοι. Το καθολικό εισόδημα έχει επομένως καταστεί ένα είδος επέκτασης των RMI και RSA (επιδόματα για τους ανέργους και τους χαμηλόμισθους στη Γαλλία, που έχουν όμως ορισθεί σε μόλις μερικές εκατοντάδες ευρώ το μήνα και υπό πολλές προϋποθέσεις), και **έχει σχεδιαστεί για να αντισταθμίσει την αποβιομηχάνιση που συμβαίνει στις χώρες μας.** Αλλά αυτό δεν είναι το απελευθερωτικό μέτρο που μερικοί ισχυρίζονται ότι είναι. Και η καθολικότητά του είναι πολύ περιορισμένη.

Φανταστείτε ένα τέτοιο εισόδημα να ήταν εγγυημένο και για τα παιδιά που δουλεύουν στα ορυχεία εξόρυξης στο Κονγκό που εξάγουν τα αναγκαία υλικά για την άυλη εργασία, ή και για τους εργάτες στα εργοστάσια του Μπαγκλαντές! Αυτό θα άλλαζε το τοπίο.

Ψηφίζετε μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Αν η Μαρί Λεπέν ήταν στο 48% στις δημοσκοπήσεις την παραμονή του δεύτερου γύρου, θα υπήρχε περίπτωση να ρίξετε τη ψήφο σας στην κάλπη προκειμένου να μην νικήσει -ακόμη κι αν αυτό σήμαινε ότι θα ψηφίζατε υπέρ του Μακρόν ή του Φιγιόν;

Αυτό είναι το είδος του διλήμματος που μπορείς να αντιμετωπίσεις μέσα σε πέντε λεπτά, αν έρθει αυτή η στιγμή. Προφανώς, αν κερδίσει η Λεπέν, δεν θα είναι καλά τα πράγματα. Αλλά θα πρέπει να εξαχθούν τα κατάλληλα συμπεράσματα από αυτό. Η λύση είναι να αγωνιστούμε ενάντια στο σύστημα που παράγει τη Μαρί Λεπέν και τους ομοίους της, όχι να πιστέψουμε ότι θα σώσουμε τη δημοκρατία ψηφίζοντας τον πρώτο διεφθαρμένο πολιτικό. Ακόμα θυμάμαι το σύνθημα του 2002, «Ψηφίστε τον απατεώνα, όχι τον φασίστα» (στον δεύτερο γύρο όπου ήταν υποψήφιοι ο Ζακ Σιράκ εναντίον του Μαρί Λεπέν). Επιλέγοντας τον απατεώνα για να αποφύγεις τον φασίστα σημαίνει ότι σου αξίζουν και οι δύο. Και ότι τελικά προετοιμάζεις το έδαφος και για τους δύο.

*Η αγγλική εκδοχή της συνέντευξης βρίσκεται στο [Versobooks](#).